

Razvojni •
poudarki za
socialno delo

Društvo
Socialnih
Delavk in
Delavcev
Slovenije

Razvojni poudarki **za socialno delo**

Evalvacijsko razvojna analiza 7. kongresa socialnega dela - ERA

Izdajatelj:

Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije

Avtorja: Toni Vrana, Danica Hrovatič

Oblikovanje e-publikacije: Taja Žgajnar

Ljubljana, marec 2021

Slikovni prikazi in sheme v gradivu so v celoti
avtorsko delo Tonija Vrane.

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=56443139

ISBN 978-961-94966-3-3 (pdf)

Razvojni poudarki za socialno delo

*Evalvacijsko razvojna analiza
7. kongresa socialnega dela - ERA*

Toni Vrana
Danica Hrovatič

Ljubljana, marec 2021

Kazalo

Predgovor	6
Uvod	7
I. Evalvacija kongresa	9
<i>Metodologija</i>	<i>11</i>
<i>Predstavitev ugotovitev</i>	<i>15</i>
<i>Soodvisnost med ugotovitvami</i>	<i>27</i>
II. Razvojni poudarki	
za socialno delo	31
<i>(Re)vizija socialnodelovne</i>	
<i>doktrine</i>	<i>33</i>
<i>Reflektivno delovanje</i>	
<i>socialnega dela</i>	<i>42</i>
<i>Osamosvajanje socialnega dela od</i>	
<i>socialnega varstva</i>	<i>44</i>
<i>Krepitev pozornosti na družbeni</i>	
<i>problemski kontekst</i>	<i>46</i>
III. Zaključna misel	49
<i>Literatura</i>	<i>51</i>

Predgovor

Pred leti smo imeli razpravo o tem, kam sodi socialno delo, ali pod humanistične ali družboslovne vede. Tisti, ki smo delovno umeščeni v prakso, si razlagamo humanizem kot področje, kjer ima osrednje mesto človek, kjer gre za človeška dejanja. Presenečeni smo bili, da socialno delo ne uvrščamo med humanistične vede temveč med družboslovne. Ali je ta umestitev dejansko pravilna, bo pokazala morda kakšna nova klasifikacija, ki bo tudi pri tej razvrstitvi naredila premik.

Profesija socialnega dela se ne more opravljati brez etike. Pa vendar. Prav v teh letih je toliko razprav na temo etičnih vprašanj v socialnem delu. Tudi pri Društvu socialnih delavk in delavcev Slovenije smo preizkušali vsebino kodeksa etike, ki je bil sprejet pred dvajsetimi leti, ponovno, v današnjem času. Ali še velja? Prenovili smo ga. Čeprav smo želeli verjeti, da so etična načela nekaj, kar ne zastara, kar gre skupaj s človekom, človečnostjo, človeškostjo...

Pomemben izziv smo si postavili na 7. kongresu socialnega dela, preizkušati teme o humanizmu in etiki, preverjati prakso in teorijo v tem kontekstu, kje in kako dati nov izziv socialnemu delu v njegovi ujetosti v institucionalne okvire, celo tam, kjer naj bi bilo socialno delo najbolj doma, na centrih za socialno delo...

Čeprav Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije organizacijsko pri kongresu ni mogel biti enakovreden partner s Fakulteto za socialno delo, saj nima neposrednih kadrovskih ne finančnih resursov, je kljub temu s svojim članstvom in socialnim delom v praksi predstavljalo prav tako pomemben temelj kongresnih prispevkov, kjer je iz prakse podano ogledalo teoriji. Teorija črpa iz prakse in naj bi praksa iz teorije, to bi bilo soustvarjanje, ki ga tako dobro poznamo pa tudi pogrešamo. Tako eni kot drugi.

V društvu smo želeli pridobiti evalvacijo kongresa nekoliko drugače. Meriti zadovoljstvo udeležencev na lestvici izbranih števil pove malo manj od nič. Zanimal nas je razvojni potencial na kongresu, ki bi naj bil prav na tovrstnih dogodkih velikih dogodkih za socialno delo, kjer veliko število ljudi deli svoje prispevke o delu, raziskovanju, razmišljanju.

V mesecu marcu, ko se ob svetovnem dnevu socialnega dela posvečamo pomembnim temam za socialno delo, od medsebojnega sodelovanja, krepite solidarnosti in povezanosti, je razmislek o doktrini socialnega dela priložnost za udejanjanje razvojnih poudarkov, ki jih ponuja pričujoča evalvacijsko razvojna analiza.

Danica Hrovatič

Uvod

V terminološkem smislu lahko evalvacijo razločimo glede na to ali jo uporabimo v širšem ali ožjem kontekstu. Pri širši obliki evalvacije gre za zbiranje in analizo podatkov, medtem ko ožja oblika evalvacije običajno predpostavlja zgolj analizo že razpoložljivih podatkov. Širša evalvacija se lahko tolmači in poimenuje tudi kot evalvacijsko raziskovanje. Evalvacija, ki smo jo uporabili za 7. kongres kongresa socialnega dela, ki je pod naslovom *Humanizem in etika v socialnem delu* potekal od 16. do 18. oktobra 2019 v Moravskih Toplicah, je vsebovala elemente evalvacijskega raziskovanja, saj smo podatke na kongresu zbirali in analizirali. Ker pa na ravni pridobivanja podatkov ni šlo za sistematičen raziskovalni proces, gre pri naši evalvaciji za nekaj vmes, med evalvacijo v ožjem smislu in evalvacijskim raziskovanjem. Dilemo o pojmovanju prave vrste evalvacije smo rešili tako, da smo zasnovali nov pojem. Spričo tega, da smo pri evalvaciji pridobljene podatke uredili in analizirali po metodi kvalitativne analize in dejstva, da je evalvacija naravnana razvojno, govorimo o evalvacijsko razvojni analizi (ERA).

Uvodni del je posvečen evalvaciji kongresa, ki sta ga organizirala Fakulteta za socialno delo in Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije. Soorganizatorice kongresa so bile ključne organizacije in institucije na področju socialnega varstva, Socialna zbornica Slovenije, Skupnost centrov za socialno delo, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Inštitut RS za socialno varstvo in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Osrednji del se nanaša na socialno delo kot profesijo, kjer smo se znotraj evalvacije kongresa osredotočili na socialnodelovno doktrino in iz tega naslova zasnovali ter opredmetili nekaj posameznih razvojnih poudarkov za socialno delo. V tem oziru smo skozi refleksijo socialnodelovne doktrine in skozi razvojne poudarke nakazali, kje socialno delo kot stroka in veda lahko najde alternativne možnosti za svoje še bolj odločno in razširjeno strokovno delovanje. V zaključnem delu zarisujemo strateško logiko v smeri oblikovanja razvojnega razmisleka, ki bo še naprej ohranjal in hkrati spodbujal razvoj socialnega dela v prihodnje.

Toni Vrana

I. Evalvacija kongresa

Vir fotografije:

Fotogalerija 7. KSD (www.fsd.uni-lj.si)

Metodologija

Vrsta in namen evalvacije

Znotraj premisleka o tem, kaj je lahko osrednji namen evalvacije kongresa, se ERA ni usmerila v ugotavljanje zadovoljstva udeleženi s kongresom, niti ni presojala njegove izvedbene ravni, temveč je ciljala na osvetlitev strokovne dimenzije kongresa. V smeri, da preko tega dodatno osvetli tudi socialno delo kot profesijo. Hkrati se je ERA želela izogniti tudi temu, da bi slone-la na kompleksnih metodoloških prijemih, ki so bolj smiselni in usodnega pomena na polju raziskovanja. ERA je bila, metodološko gledano, v iskanju srednje poti med raziskovanjem in evalvacijo zasnovana na temelju identifikacije njene najbolj smiselne vloge. Njeno najbolj ustrezno vlogo je bilo potrebno poiskati v luči tehtanja razmerij med naročnikom, mandatom, finančno, metodološko in časovno (ne)avtonomijo evalvacije (Vrana 2016), kjer se je bilo potrebno pri ERI odločiti med njeno nadzorno, presojevalno, podporno ali razvojno vlogo. Izkazalo se je, da je najbolj smiselno, da ERA prevzame razvojno vlogo, ob čemer je za svoj konceptualni okvir uporabila *model samomobilnosti*. Pri slednjem gre za miselni model, ki spodbuja samomobilno naravnost posamezne entitete (posameznik, organizacija, dogodek, stroka) v smeri nekakšnega samo-poganjanja. Kot razvojne elemente te naravnosti samomobilnost vključuje prevpraševanje lastnega potenciala, poslanstva, vizije in gonilnega vprašanja entitete, ki jo izprašuje. Model izhaja iz miselne predpostavke, da se je potrebno glede teh razvojnih elementov stalno vračati na začetek in se truditi prebiti do čim bolj lastnih (uvidnih) odgovorov, in ob tem predvsem paziti, da si obravnavana entiteta pri iskanju uvidnih odgovorov na te razvojne elemente ne kopira razvojnih odgovorov in receptov od drugih entitet (Center Spirala 2007). Model se v tovrstnem razvojnem samoizpraševanju do neke mere približa miselni logiki *sekvenčne analize*, za katero je znotraj procesa kvalitativnega raziskovanja značilno krožno spiralno vračanje na začetek (Mesec 1998: 36-39).

Zbiranje podatkov (vprašalnik, opazovanje, pregled povzetkov prispevkov) smo zasnovali tako, da smo uporabili samomobilni razvojni okvir in preko tega opredelili štiri konceptualne vidike kongresa: značajnost (gonilno vprašanje), kompetentnost (potencial), vsebinskost (poslanstvo) in razvojnost (vizija). Iz metodološkega gledišča, je ERA temeljila na konstruktivistični raziskovalni smeri, kjer smo za pridobivanje in obdelavo podatkov uporabili metodo kvalitativne analize. Pri tej metodi gre za kvalitativno raziskovalno metodo, ki vključuje različna orodja, od različnih metod opazovanja in spraševanja, do pregledovanja dokumentarnega gradiva (Mesec, Bl. 1998: 77-86). Velja še omeniti, da se pri kvalitativni analizi zadnja faza imenuje *formulacija končne teorije*. Pri ERI smo zadnjo fazo kvalitativne analize skrčili na raven opredelitve *razvojnih poudarkov za socialno delo*.

Zbiranje podatkov

VPRAŠALNIK

Vprašalnik se je konceptualno oprl na razvojne elemente samomobilnosti: gonilno vprašanje-značajnost; potencial-kompetentnost; poslanstvo-vsebinskost; vizija-razvojnost (slika 1).

Slika 1: Vprašalnik za udeležence kongresa

VPRAŠALNIK

Spoštovani udeleženec, spoštovana udeleženka,

sem član-ica DSDDS nisem član-ica DSDDS

Odgovore podate v obliki kratkih vsebinskih komentariev

Stavki pod vprašanjem, ki se začnejo z »Glede...; glede...« niso pod-vprašanja, na katera neposredno odgovarjate, temveč 'pojasnjevalni stavki', ki ponazorijo, na kaj se vprašanje okvirno nanaša (v komentarjih izpostavite lastne poglede, dileme in namige...).

ZNAČAJNOST	<p>1.) KATERA JE PO VAŠI PRESOJI OSREDNJA ZNAČAJSKA PRVINA KONGRESA?</p> <p>☐ »Glede tega, ali razumete ali doživljate kongres kot primarno pripadnostni, izobraževalni, usposobljevalni ali družabni dogodek, ali kaj drugega...;</p> <p>Vsebinski komentar:</p>
KOMPETENTNOST	<p>2.) V ČEM VIDITE KLJUČNI POTENCIAL KONGRESA?</p> <p>☐ »Glede tega, ali kongres primarno promovira razvoj stroke socialnega dela v luči izobraževanja, strokovno podpira socialne delavke in delavce, podpira socialno varstvo kot osrednje področje, kjer socialno delo deluje v praksi, ali kaj drugega...«</p> <p>Vsebinski komentar:</p>
VSEBINSKOST	<p>3.) KAKO VIDITE OZIROMA PRESOJATE PROGRAMSKO ZASNOVO KONGRESA?</p> <p>☐ »Glede tega ali kongres sledi svojemu naslovu 'Humanizem in etika v Socialnem delu' v svoji programski zasnovi ali izdelan program bolj predstavlja nabor različnih strokovnih področij in pristopov; glede uravnotežene vsebinske razčlemba programa po predavanjih, sekcijah, okroglih mizah in delavnicah..</p> <p>Vsebinski komentar:</p>
RAZVOJNOST	<p>4.) V ČEM VIDITE RAZVOJNO VLOGO KONGRESNE DINAMIKE V PRIHODNJE?</p> <p>☐ »Glede tega, na katerih razvojnih stebrih naj bi slonelo kongresno dogajanje spričo vse bolj nepredvidljive prihodnosti (i.e. naraščanje materialnega prepada med sloji prebivalstva, negotovost na trgu dela spričo nezadržne robotizacije, pasti prihajajoče virtualne dobe, okoljski izzivi...)</p> <p>Vsebinski komentar:</p>

DODATNI SPLOŠNI KOMENTAR GLEDE KONGRESA (mnenje, pogled oz. kar vam pride na misel, in se vam zdi pomembno izpostaviti, oz. 'po domače, 'če vam kaj leži na duši'...)

Vprašalnik je imel značaj odprtega vprašalnika. Vsa vprašanja s pojasnjevalnimi stavki so bila pri vprašalniku zgolj miselne smernice za anketirane osebe o tem, kako v celoti doživljajo kongres, kar je predstavljalo nadomestek za intervju. Ker je ERA vključila v proces okvirno 10% udeležениh, se je zaradi lažje izvedljivosti namesto intervjuja uporabil vprašalnik. Anketiranim osebam smo vprašalnik izročili posamično drugi dan kongresa, da so lahko do konca kongresa v miru razmislili in podali svojo oceno. Pri skupini anketiranih oseb je šlo za naključni izbor okvirno 10% od vseh udeležениh na kongresu. Pri zbiranju podatkov se nismo oprli na kvantitativne pristope, po kateri bi praviloma potrebovali pripraviti ustrezen vzorec in v anketni proces vključiti omenjenih 10% udeležениh, ali tako, da bi v proces vključili večino udeležencev in udeleženk. Iz enostavnega razloga, ker je ERA temeljila na kvalitativnem pristopu, in tudi v primeru izdelanega vzorca ali vključitve večine udeležениh v anketni proces, ne bi bilo možno urejati in presojati opisnih podatkov po kvantitativnih merilih. Kolikor je bilo mogoče, smo sledili raziskovalnemu principu *analitične indukcije*.

Anketiranim osebam je bila zagotovljena zadovoljiva stopnja anonimnosti. Prvič s tem, da četudi smo odgovorni za izvedbo ERE vedeli, komu vprašalnik dajemo (sploh še v primeru osebnega poznanstva), anketirane osebe niso potrebovale pri vprašalniku navajati svojega imena. Drugič s tem, da smo vsebinske odgovore uredili in analiziral tako, da ni mogoče iz tovrstne analize ugotoviti, kakšno stališče, pogled ali mnenje, je glede vrednotenja kongresa zavzela posamezna anketirana oseba. V povezavi z anonimnostjo je obveljala izjema, da smo na posameznih mestih izpostavili posamezne citate ali napisane izjave ter pri tem navedli njihove avtorje. Vendar v takih primerih ni šlo za zbiranje podatkov preko vprašalnika, in se zato sklicujemo na to, da so citati ali izjave, napisane ali javno izgovorjene na kongresu, javnega značaja, zaradi česar je njihova omemba možna, vključno z navedbo avtorstva.

Metoda opazovanja

Metoda opazovanja je vključevala skrito logiko opazovanja na plenarnih predavanjih in posameznih sekcijah, oz. na posameznih predstavitev znotraj posameznih sekcij. Konkretnije, opazovanje je imelo značaj *metode prikritega opazovanja s polno udeležbo*. Izvajalci ERE so imeli vlogo udeležencev kot vsi ostali, s to razliko, da so hkrati opazovali dogajanje in beležili svoja opažanja. O tej evalvacijski aktivnosti, niti izvajalci predstavitev znotraj plenarnih predavanj ali posameznih sekcij, niti ostali pasivni udeleženci, niso bili obveščeni.

Namen metode opazovanja ni bil vsebinsko se opredeliti do posameznih plenarnih ali prispevkov v sekcijah, temveč ugotavljati, na kakšen način se predstavitve umeščajo v konceptualne vidike kongresa (značajnost, kompetentnost, vsebinskost, razvojnost). Metoda opazovanja je vključevala tudi neformalno kongresno dogajanje in tudi tu smo poskušali strniti vtise v skladu

z omenjenimi konceptualnimi smernicami. Zabeležene opazke pri tej metodi nismo obravnavali posebej, temveč smo jih priključili ostalim opisnim podatkom, ki smo jih pridobili preko vprašalnika. Iz razloga, ker pri metodi opazovanja pogosto obstaja bojazen, da subjektivna nota opazovalcev preveč vpliva na objektivnost podatkov. Zatorej smo svoja subjektivna opažanja obravnavali skupaj s pogledi anketiranih oseb iz naslova vprašalnika, s čimer smo tako omejili bojazen, da bi naši subjektivni pogledi dobili preveliko (subjektivno) težo.

Pregled dokumentarnega gradiva

Ta metoda je vključevala kratek pregled *Zbornika povzetkov* znotraj programskega dela kongresa. Tu nismo presojali gradiva skozi prizmo strokovnega vrednotenja obstoječih vsebin, ker smo izhajali iz predpostavke, da avtorji povzetkov dobro poznajo svoje strokovno področje in da vsebinsko vedo o čem govorijo. Povrhu tega, mnogi povzetki so strokovno precej specifični in bi jih bilo vsebinsko težko presojati. Za razliko od vprašalnika in metode opazovanja je pregled povzetkov potekal po kongresu. Ker je to sočasno sovpadalo z urejanjem pridobljenih podatkov znotraj drugih dveh metod (vprašalnik, metoda opazovanja), je bilo pregledovanje povzetkov osredotočeno na to, da opazke uporabimo kot dodaten pripomoček pri sooblikovanju kategorij znotraj kvalitativne analize.

Obdelava podatkov

Proces obdelave podatkov iz zgoraj omenjenih metod je vključeval naslednje metodološke korake:

- Izbor opisnih kvalitativnih podatkov (vsebinski komentarji + dodatni splošni komentarji iz naslova vprašalnika; opazke iz naslova metode opazovanja; opazke iz naslova pregleda Zbornika povzetkov);
- Opredelitev pojmov iz kvalitativnih odgovorov
- Združitev opredeljenih pojmov v nadpojme
- Povezava opredeljenih nadpojmov v kategorije
- Definiranje nadpojmov in kategorij
- Model odnosov med kategorijami
- Razvojni poudarki za socialno delo

V izogib pretiranega poudarjanja procesa znotraj kvalitativne analize, so znotraj obdelave podatkov prikazane zgolj faze od *definiranje nadpojmov in kategorij* naprej. S to terminološko spremembo (ker pri ERI ne gre za raziskovalni, temveč za evalvacijski proces), da se kategorije v nadaljevanju tolmačijo kot *ugotovitve*, nadpojmi pri posamezni ugotovitvi pa se tolmačijo kot *elementi*.

Pri pregledu opisnih podatkov iz vprašalnika smo zaznali dve grobi specifiki. Prva je ta, da so se anketirane osebe, navkljub pisnemu in ustnemu navodilu, da pojasnjevalni stavki nimajo statusa pod-vprašanj, pri oblikovanju svojih odgovorov vseeno precej samoumevno opirale na te pojasnjevalne stavke. Tak odziv anketiranih oseb napeljuje na domnevo, da je njihovem odgovorjanju botrovala določena stopnja inercije. S tem se je vprašalnik metodološko nekoliko oddaljil od naše namere, da bi se vprašalnik, spričo njegovih odprtih vprašanj, čim bolj približal ravni intervjuja. Druga specifika, ki je ravno nasprotna prvi, je v tem, da so anketirane osebe odločno izpostavile določene poudarke, ki pa vsebinsko niso bili zaobjeti v samem vprašalniku.

Predstavitev ugotovitev

Ugotovitve so prikazane na naslednji način:

- Slikovni prikaz vseh ugotovitev (slika 2)
- Navedba posamezne ugotovitve in njenih elementov ter opis ugotovitve. Ponekod so v ležeči obliki (»...komentar ali del komentarja...«) vstavljene tudi dobesedne navedbe vsebinskih komentarjev ali delov komentarjev s strani anketiranih oseb.

Slika 2: Shema: **Predstavitev ugotovitev**

Ugotovitev 1: Kongres kot socialnodelovni mozaik načel, vsebin, pristopov in aktualnosti

- Element: Kongres kot (samo)promocijski vzvod za delujoče v socialnem delu
- Element: Programska kompleksnost in aktualnost vsebin ter pristopov
- Element: Zavedanje o nuji mednarodnega sodelovanja v socialnem delu

Kongres v prvi vrsti udeleženi, tako teoretikom kot praktikom, omogoči »...možnost in priložnost povezovanja in predstaviti svoje strokovno delo (dosežke)...« na polju teoretskega in praktičnega dela znotraj socialnodelovnega delovanja. Čeprav obstajajo občasni izobraževalni dogodki na področju socialnega dela, bodisi s strani Društva socialnih delavk in delavcev Slovenije, Socialne zbornice Slovenije, Skupnosti centrov za socialno delo, in drugih institucij ter organizacij, kongres vseeno predstavlja osrednji strokovni dogodek, ki je neposredno povezan s profesijo socialnega dela. Tako kongres teoretikom kot praktikom omogoča (samo)promocijo njihovih (novih) strokovnih pogledov, ravnanj in praks, kjer v vzajemnem sodelovalnem vzdušju le te izmenjujejo in odstirajo nove dileme in izzive. V tem oziru je kongres zaobjemal 6 plenarnih predavanj domačih in tujih izvajalcev, prikaz 1 filma, in 125 vsebinsko zelo raznolikih prispevkov domačih in tujih izvajalcev znotraj 30 programskih sekcij. »...Vsekakor je program obsežen in prežet s kompleksnimi vsebinami, posledično ni enostavna izbira, saj se sekcije časovno prekrivajo...«, kar daje vedeti, da so udeleženci in udeleženke imeli kar nekaj dilem kako s svojo udeležbo zaobjeti čim več programskih vsebin. »...Verjamem, da je velik izziv sestaviti program...«, kar nakazuje na obstoj zavedanja o tem, da ni enostavno vsebinsko zasnovati in s pomočjo prispevkov udeležencev končno izdelati tako kompleksen nabor programskih vsebin v smiselno in zaokroženo celoto. Poudarjeno je, da je tudi letošnji kongres »...sledil aktualni problematiki in družbi, kot je že do sedaj...« Vseeno gre poudariti, da je to vsekakor v prvi vrsti izobraževalen dogodek, namenjen temu, »...da se srečamo strokovnjaki s področja socialnega dela in imamo priložnost izvedeti kaj je novega na strokovnem področju, tudi se kaj novega naučiti...« Kot pomembnost teoretskega dela je bilo pomembno tudi "..."osvetliti problematiko iz terena (praksa)...". Čeprav je bil programski del do neke mere v svoji kompleksnosti tudi razpršen, v smeri, da so se »...morda nekateri prispevki preveč oddaljili, pa vendar v skupnih debatah, približali temam...«, daje vedeti, da je kongres imel jasno vsebinsko rdečo nit, na katero so se prispevki (ne)posredno navezovali.

Dodano vrednost kongresu je dala mednarodna dimenzija, ne zgolj zaradi udeležbe pomembnih predstavnic in predstavnikov s področja izobraževanja in delovanja na področju profesije socialnega dela, temveč, ker je nastal vtis o povečanem zavedanju pomena mednarodnega povezovanja socialnega dela s strani udeleženk in udeležencev. »...Potencial vidim v krepitvi mednarodne udeležbe, gre za izzive s katerimi se soočajo tudi v mednarodnem prostoru; skupno iskanje rešitev in krepitev mednarodnega sodelovanja...« jasno izpričuje zavedanje o tem, da spričo vse bolj globaliziranega sveta tudi socialno delo

postaja vse bolj globalno, in da je za socialno delo nujen »...prenos dobrih praks, idej na mednarodni ravni; povezovanje znotraj in zunaj države...«, v kolikor socialno delo želi biti konkurenčno pri zaznavanju in reševanju vedno novih problemskih področij, ki potrebujejo strokovno presojo in posledično strokoven odziv.

Ugotovitev 2: Razumevanje kongresa kot vzvoda za vplivanje na različne ciljne javnosti

- Element: Med političnostjo socialnega dela in političnim delovanjem
- Element: Kongres kot izboljševalec javne podobe socialnega dela
- Element: Pričakovanja po vplivanju na socialnovarstvene institucije

Navkljub prvi ugotovitvi, kjer je kongres bil razumljen in doživet v primarnem smislu izobraževalno-strokovnega dogodka, je bil velik poudarek dan dojemanju kongresa kot kanala za pritiske na posamezne ciljne javnosti. V smeri kongres izkoristiti za posredovanje določenih sporočil oz. ugotovitev, kar bi potem pomenilo, da za temi sporočili stoji celotna socialnodelovna profesija. To potrebo po tovrstni sporočilnosti gre razumeti v prvi vrsti v naslovitvi politične oblasti v smeri, da bi kongres »...moral biti izkoriščen kot impulz–pobuda stroke zakonodajalcem, oblasti, še posebej nosilnemu ministrstvu...«. Tu se pojavi neodgovorjeno vprašanje vsebinskosti tovrstnega naslavljanja politične oblasti, v smeri ali naj bi slednjo profesija socialnega dela preko kongresa dodatno opozorila na svoj obstoj in veljavo (v cilju, da se oblast ne (s)pozabi, da je profesija z vsem svojim strokovnim ‚arsenalom jasno prisotna v družbenem prostoru‘), ali da bi šlo bolj za vsebinsko obarvano peticijo, v smeri da bi profesija »...proaktivno opozorila na največje aktualne probleme pri socialni politiki in socialnem varstvu ter stroki socialnega dela...«. Ob čemer se zdi, da je pričakovanje od kongresa še bolj ambiciozno na ravni poseganja v družbene spremembe, v smeri, da je »...potrebno sodelovanje na vseh nivojih, politični boj, mreženje...«, kjer bi se tovrstno sodelovanje tudi oblikovalo v smeri »...konkretizacije političnih akcij potrebnih za družbene spremembe...«. Hkrati se od kongresa pričakuje zaveznika pri izboljševanju strokovne podobe socialnega dela v širši javnosti, kjer bi bilo »...nujno, da se sproži načrtna kampanija s ciljem, da se javna podoba spremeni...«. Z dodatnim argumentom, da je »...glavni manjko samozavest socialnih delavcev in slaba podoba socialnega dela v javnosti...«, kjer bi potemtakem, upoštevajoč dejstvo, da tovrstne kampanije zahtevajo svoj čas in priprave, kongres utegnil biti kot neke vrste povod oz. zametek za sprožitev tovrstnih akcij v prihodnje. Je pa ob tem velik poudarek bil namenjen temu, da bi kongres uporabili kot vzvod vplivanja na socialnovarstvene institucije, konkretnije na situacijo glede delovanja centrov za socialno delo, v smeri da bi »...kar nekaj več časa bilo potrebno nameniti pogovoru, soustvarjanju z udeleženci-kami glede izboljšanja delovanja CSD-jev, vsebinske reorganizacije CSD-jev, ipd...«. Pričakovanja od podobnih strokovnih dogodkov kot je bil kongres, so sicer pogosto taka, da se njih želi uporabiti v različne namene kot

vzvod mehkega pritiska na posamezne ciljne javnosti. Kar tu bode v oči, je da v konkretnem primeru tovrstne pričakovanje, da bi kongres zavzel vlogo *agitatorja* med politično in širšo javnostjo, sproži vrsto pomislekov. Predvsem v smeri, glede česa oz. za kaj naj bi kongres agitiral. V smislu iskanja strokovne podpore za profesijo socialnega dela, je vprašanje, v relaciji do koga naj kongres zagovarja ali zastopa profesijo socialnega dela. Če imamo v mislih matično ministrstvo, ki profesijo socialnega dela najbolj neposredno zaobjema in naslavlja, gre pri slednjem za upravni organ, ki ne more presojati stopnje strokovnosti profesije socialnega dela. Glede poseganja v domnevno problematično delovanje socialnovarstvenih institucij, konkretnije centrov za socialno delo, gre tu spomniti, da je kongres primarno o socialnem delu kot profesiji in ne o socialnem varstvu kot sistemskem področju. Velja sicer upoštevati, da je socialno varstvo zelo pomembno področje, kjer domuje socialno delo, a spričo dejstva, da je, formalno gledano, socialno delo eno od okvirno 10 profesij, ki delujejo znotraj tega sistemskega področja, ne bi bilo sorazmerno, da bi kongres osrednjo pozornost namenjal temu vprašanju. Težko je verjeti, da bi ostale profesije, delujoče v socialnem varstvu, na svojih konferencah in kongresih problematizirale aktualni ustroj socialnovarstvenih institucij, konkretnije centrov za socialno delo. Tudi v odnosu do širše javnosti se zdi nenavadno pričakovati od kongresa, naj se zavzame za boljšo podobo socialnega dela, ker splošna javnost ni tista (oz. ne bi smela biti), ki bi strokovno (o)vrednotila profesijo socialnega dela. Resda je ta javnost tista, ki tu in tam trpi posledice napačnih socialnodelavskih odločitev, in prav je, da na to opozarja, a to jo še ne postavlja v vlogo strokovnega arbitra profesiji.

Ugotovitev 3: Vrzel med *mantra* povezovanja in *prepričevanjem* *prepričanih*

- Element: (Ne)strateškost povezovanja
 - Element: Potreba (po)iskanja ustreznih ciljnih javnosti
 - Element: Debirokratizacija kot zrcalna podoba neoliberalne deregulacije
-

Ta ugotovitev se vsebinsko izpeljuje iz prejšnje in vprašanje povezovanja in ukvarjanja s ciljnim javnostmi, obravnava na bolj temeljni ravni. Kajti, *mantra* »... *povezujemo se, povezujemo in se še enkrat povezujemo za politične družbene spremembe...*«, ki sicer na načelni ravni deluje kot pozitivna in dobrodošla, je potrebno smiselno opredeliti. Če poudarimo ponovno, prizadevanju za povezovanje ni moč očitati ničesar na idejni ravni, povrhu tega so izjave po povezovanju vsečne in jim je težko oporekati. Vendar pa tovrstno stremljenje po povezovanju zahteva osnovno komunikacijsko strategijo, v smeri opredelitve jasne abecede povezovanja, v smeri kdo ali kaj (v formalni ali neformalni vlogi) naj bi se med seboj povezoval, glede koga ali česa naj se povezovanje vzpostavi, komu ali čemu naj tako povezovanje koristi ali škodi, koga ali kaj se tako povezovanje (ne)posredno tiče, pri kom ali pri čem gre iskati podporo in soglasje za povezovanje, s kom ali s čim naj se glede povezovanja posvetujemo oziroma dogovarjamo. Brez te temeljne komunikacijske abecede dobi pozivanje k povezovanju pridih premalo preišljenega aktivizma, ki bržkone naredi več škode ko koristi. Iz preprostega razloga, ker za tiste zadosti zainteresirane, ki želijo v tem sodelovanju iskreno sodelovati,

ustvari izkustveni kanal, preko katerega izražajo svoje frustracije in želje, in s tem izgubljajo svojo predragoceno energijo, ki bi jo potrebovali strateško (pre) misliti, da bi na tej podlagi lahko računali vsaj na minimalen uspeh svojih strokovnih prizadevanj. Hkrati pa tovrstno nekritično pozivanje po povezovanju po principu *vseh na en kup oz. vseh z vem*, brez upoštevanj in spoštovanja simbolnih, statusnih in vsebinskih vlog vseh tistih akterjev, ki so v to vključeni, krši osnovne demokratične norme na ravni (so)delovanja in komuniciranja.

V tej luči mantre po povezovanju se zdi smotrno izpostaviti drugo dilemo, ki pa ima glede na povezovanje povsem drugo strateško šibkost. In sicer to, da socialno delo pogosto premore strokovne vsebinske argumente, s katero bi uspelo prepričati izbrano ciljno javnost, kjer pa je problem v naslavljanju napačnih ciljnih javnosti. Kongres je postregel kar z nekaj prispevki in izjavami, ki so vsebovale potrebno strokovno argumentacijo, a je šlo zgolj za *prepričevanje prepričanih*, v smeri, da so se udeleženi zagotovo strinjali s tem, kaj bi morala denimo storiti posamezna ciljna javnost, ki je na kongresu ni bilo (sploh še politična oblast, predvsem iz področja socialne politike, iz družinskih in delovnih razmerij ter zaposlovanja). V tem siceršnjem neskladju med poudarjanjem povezovanja za vsako ceno brez potrebne vsebinske substance in prepričevanja prepričanih gre iskati možno strateško in taktično sinergijo. Da se stremljenje po povezovanju strateško opremi s potrebnimi vsebinskimi argumenti glede na to, s katero ciljno javnostjo ima socialno delo opravka. Uporabnike storitev socialnega dela je namreč brezplodno nagovarjati, da imajo problem (ker to že vedo), socialnodelavske akterje je brezplodno prepričevati, kaj mora storiti politika (ker to ni njihova stvar), politične akterje je brezplodno spraševati o (ne)ustreznosti profesionalnih socialnodelovnih ravnanj (ker tega niso zmožni presojsati). Hkrati so pozivi po povezovanju za vsako ceno šli tudi v smeri zelene debirokratizacije, češ da slednja (preveč) omejuje strokovno delo in tudi pomembne povezovalne procese socialnega dela z ostalimi strokovnimi akterji. S tem je tako pozivanje k debirokratizaciji nehote dobilo zrcalno podobo neoliberalne doktrine (ki temelji na postulatu deregulacije), ki je bila na kongresu pogosto omenjena in kritizirana.

Ugotovitev 4: Bojevniška naravnost socialnodelavskih akterjev

- Element: Pojav reaktivne bojevitosti
- Element: Vrzel med mladostno neobremenjenostjo in starostno zadržanostjo
- Element: Uravnoteženje med spreminjanjem sebe in spreminjanjem sistema

Ta ugotovitev razgalja logiko prejšnje ugotovitve, v smeri, zakaj se socialnodelavski akterji tako radi zatekamo k nagovarjanju drugih ciljnih javnosti. V tem oziru gre izpostaviti opažanje, da je na kongresu obstajala precejšnja mera bojevitega razpoloženja. Vendar, dodati gre, da se je ta bojevita naravnost kazala praviloma v smislu, kaj bi moral nekdo drug postoriti zaboljšanje razmer. Razmišljanje v smeri, »...čakajo nas številni izzivi, neskončen boj, politično delovanje s cilje ohranitve človekovega dostojanstva/fizičnega preživetja...«, potemtakem ne gre toliko primarno razumeti v smeri, kaj je

strokovna odgovornost profesije kot take, temveč kot opozarjanje na odgovornost drugega (predvsem političnih akterjev), kaj morajo storiti za dobrobit uporabniških ciljnih javnosti. Hkrati je to bojevito razpoloženje bilo razvidno v razkoraku med starejšimi in mlajšimi socialnimi delavkami in delavci. Pri slednjih je bilo zaznati zanimivo dvojnost njihove profesionalne karijerne poti. Po eni strani so precej bolj ozaveščeni o tem, da se je hkrati s tem, ko se profesionalno razdajajo svojim uporabnikom, z enako vnemo potrebno postaviti tudi zase, poskrbeti zase, za svoj (prosti) čas in osebne/zasebne potrebe. Tu ERA izhaja iz domneve, da je ta bolj ozaveščena in okrepljena skrb zase pri mlajših socialnodelavskih akterjih posledica širših družbenih pojavov, kjer znotraj mlajših generacij vse bolj prevladuje *jaz pristop* (v smislu skrbi zase v vsem možnih pogledih, karierno, zdravstveno, energijsko, prehransko...). Hkrati je pri tej populaciji mlajših socialnih delavk in delavcev moč zaznati dobršno mero neobremenjenosti, ki v primerjavi z njihovimi starejšimi kolegi, deluje zelo osvežujoče. Seveda tej mladostni neobremenjenosti botruje tudi njihova naravnost pogosto delovati aktivistično, ki, tak je vtis, ne premore dovolj premišljene strategije. Pri populaciji starejših socialnodelavskih akterjev pa prevladuje precejšnja mera strokovne zadržanosti, v smislu, da se jasneje zavedajo, da se profesija v rigidnosti sistemskih področij in pravil zelo težko razvija. V tem oziru je zelo pomenljiva in sporočilna izjava starejše socialne delavke, namenjena mlajši socialni delavki, ki gre nekako takole (citirano po spominu): »...Rada bi videla, če boš po nekaj letih delovanja v praksi še tako neobremenjena in pozitivna v smeri, da so spremembe sistemsko možne...«. V tem oziru je bilo moč zaznati, da so izkušeni socialnodelavski akterji prav tako bojevniško nastrojeni, vendar s to razliko, da odgovornost za spremembe prenesejo na sistem in politične akterje. Zato, gledano v celoti, v tehtanju razmerja med tem kdo ali kaj naj bi se spremenil, ali socialnodelavski akterji ali sistem na čelu s politiko, zmaguje stališče, da je potrebno spreminjati sistem. To stališče je podkrepljeno s kritiko neoliberalne doktrine, ki ciljnemu uporabniku socialnega dela dodatno greni življenje in mu nalaga odgovornost za uspeh ali neuspeh v svojem življenju. To posledično vpliva tudi na profesijo, kjer so socialni delavci in socialne delavke prav tako deležni pritiska, ki ga vse bolj neoliberalno nastrojena družba nalaga svojim uporabnikom. Vendar pa, v kolikor se (pre)velik del odgovornosti samoumevno zvali na politiko in sistem, je to znak (pre)šibke lastne strokovne odgovornosti.

Ugotovitev 5: Postavitev razvoja socialnega dela v pravo luč

- Element: Idejni paradoks na polju razvoja socialnega dela
 - Element: Razvoj socialnega dela kot skrb za lastni obstoj
 - Element: Potreba razvoja socialnega dela skozi socialnodelovno doktrino
-

Socialno delo, enako velja tudi za druge podporne profesije, je na polju razmišljanja o lastnem razvoja (mišljeno na idejni ravni) v protislovnem položaju. Razvoj profesije socialnega dela bi izvorno bil (v metaforičnem jeziku) v tem, da ljudje čim manj potrebujejo pomoč in podporo, kar bi pomenilo, da bi socialnega dela bilo čim manj, po znanem principu ‚manj je več‘. Iz te idejne perspektive govorjenje o razvoju socialnega dela deluje zato nekoliko protislovno, nekako v smeri *razvijanja problemov*, se pravi,

»potrebujemo čim več socialnih problemov, da jih lahko rešujemo, in s tem se kot profesija razvijamo«. Takšna razvojna logika, v kolikor jo tolmačimo dobesedno, bi lahko kmalu postala neoliberalna in bi se približala logiki multinacionalk, ki jim je v gonji za dobiček osrednja poanta ta, da ljudje imajo čim več težav (če imamo denimo v mislih farmacevtsko industrijo), saj jim to omogoča, da proizvedejo čim več zdravil. V tej luči razvoj socialnega dela ne bo oz. ne bi smel biti v tem, da bo poseglo na nova vsebinska področja na trgu v smeri nove *tržne niše* (npr. zeleno socialno delo), kjer bi tako novo področje socialnemu delu omogočilo nov razvojni zagon. Če bi socialno delo odločneje poseglo na polje socialno ekoloških tematik, bi potrebovalo več zaposlenih socialnih delavk in delavcev, da bi lahko pokrivalo tudi to področje. Kar na prvi pogled ni v ničemer sporno, vendar na takih temeljih (po)gnan razvoj se lahko kmalu in neopazno sprevrže v svoje nasprotje, kjer primarni cilj profesije ne bi bil skrb za socialno ekološke tematike, temveč bi sklicevanje na zeleno zgolj postajalo opravičilo za širjenje zaposlovanja. V takem primeru bi lahko kvečjemu govorili o principu rasti, kjer bi tako gnan razvoj postajal sam sebi namen. Tu mora socialno delo zatorej biti še dodatno previdno, ko (spre)govori o lastnem razvoju, v smeri, kaj je s tem sploh mišljeno. Če nadalje socialno delo svoj razvoj utemeljuje skozi logiko želje po obstoju »...negotovost na trgu dela, ogroženost stroke SD...«, potem bi to utegnilo pomeniti ravno to, kar je zgoraj omenjeno, da socialno delo potrebuje ljudi s problemi in težavami, oziroma nova področja delovanja, da lahko preživi. Seveda se tu predpostavlja, da se tematika ogroženosti stroke bržkone povezuje s sporočilom, da je socialno delo tudi na svojem domnevno matičnem področju (socialno varstvo) vse bolj izpodrinjeno in kadrovske podhranjeno (čemur gre načeloma v veliki meri pritrditi), in da »...bi se morali posvetiti tudi opolnomočenju socialnega dela v praksi, predvsem v zagovarjanju boljših, humanejših pogojev za delo...« Vendar tudi v primeru skrbi socialnega dela za lastno preživetje, ne gre za ključno vprašanje strokovnega razvoja kot takega, temveč za prevlado med profesijami, katera bo več javnih sredstev pridobila za svoj obstoj in delovanje znotraj systemskega področja socialnega varstva.

Resnični razvoj socialnega dela potemtakem ni v tem, da ohrani oz. doseže primat znotraj področja socialnega varstva nad ostalimi profesijami, ali da začne delovati na novem področju (kar se bo sicer tako in tako zgodilo), temveč, da se vedno, bodisi da deluje na (po)znanih ali novih področjih, utemeljuje in razvija na temelju svoje socialnodelovne doktrine. Če strnemo, seveda vse več ljudi spričo vse težje predvidljive prihodnosti doživlja tesnobo in osebno stisko, in potrebuje podporo in pomoč, kjer je in bo socialno delo najbolj poklicano, da se na ta klic po pomoči odzove. To posledično tudi pomeni, da bo potrebno več delujočih socialnih delavcev in socialnih delavk. A gre ponovno poudariti, da razvoj socialnega dela ni in ne sme biti v tem, da bo raslo po številu delujočih socialnih delavcev in socialnih delavk, temveč da se bo v svojem delovanju vztrajno in odločno opiralo na svojo socialnodelovno doktrino.

Ugotovitev 6: Raztapljanje socialnodelovne doktrine v sistemskih in vsebinskih področjih

- Element: Prikaz socialnodelovne doktrine skozi prizmo problemskih vsebinskih področij
 - Element: (Pre)šibko poudarjanje socialnodelovne doktrine v luči sistemskih področij
 - Element: Razločevanje socialnega dela od socialnih delavcev in socialnih delavk
-

Nastaja vtis, ki ga je kongres dodatno utrdil, da ostaja socialnodelovna doktrina vse bolj v ozadju znotraj razprav o profesiji socialnega dela. Kar sicer ne pomeni, da je socialnodelovna doktrina strokovno izpuhtela, temveč da jo socialni delavci in socialne delavke ne naslavljajo neposredno, temveč posledično in znotraj primarnega izpostavljanja problemskih vsebinskih področij (nasilje, zasvojenosti, revščina, invalidnost, socialna izključenost, duševno zdravje...). S čimer se ta problemska vsebinska področja postavijo v prvi plan, in se šele znotraj njih posledično omenjajo (ali pa niti ne) specifike socialnodelovne doktrine na točki metod in tehnik dela z ljudmi.

Zgovoren podatek, ki tovrstno dominacijo problemskih vsebinskih področij nad socialnodelovno doktrino do neke mere posredno potrjuje, je opazen tudi v Zborniku povzetkov, kjer je bila podana ocena, da je zgolj 30% povzetkov takih, ki vključujejo metode in tehnike dela z ljudmi, 28% je takih, ki metode in tehnike dela z ljudmi omenjajo delno, kar 42% pa je takih, ki metod in tehnik dela z ljudmi ne poudarjajo (*Srečo Dragoš, plenarno predavanje na temo Strukturno nasilje*). Celo več, ta problemska vsebinska področja lahko prevladajo do te mere, da se socialni delavci in socialne delavke specializirajo za posamezno problemsko področje (npr. duševno zdravje), s čimer slednje postane njihova osrednja strokovna prioriteta. Na prvi pogled se to lahko zdi smiselno in celo zaželeno. Vendar tak strokovni razplet dogodkov utegne pripeljati do tega, da se socialni delavec ali socialna delavka, s tem ko se posveti posameznemu problemskemu področju, preveč oddalji od socialnodelovne doktrine in se problema loteva denimo preveč psihološko ali celo psihiatrično, ali denimo preveč pod vplivom zakonskih regulativ, kamor to problemsko področje formalno spada (npr. socialno varstvo, šolstvo). Stremljenje po primarnem izpostavljanju problemskih vsebinskih področij se pojavi v izjavah anketiranih oseb, v smeri, da bi »...sekcije morali organizirati po področjih (v enem terminu npr. mladi, stari, oviranosti...)...«, ali še konkretnije v smeri: »...Pogrešala sem temo o brezdomstvu, stanovanjski izključenosti oz. osebah, ki so izjemno socialno izključene in jim tudi najbolj nizkopražni programi ne zajamejo...«, kar je še dodatni pokazatelj, da postaja socialno delo skozi problemska vsebinska področja na ravni socialnodelovne doktrine (preveč) strokovno utirjeno.

Hkrati se zapostavljenost socialnodelovne doktrine kaže v tem, da se izpostavljajo sistemska področja:«...*Morda bi bilo smiselno v času kongresa izvajati tudi srečanja posameznih sekcij, npr. socialno delo v zdravstvu, socialno delo v nevladnih organizacijah...*«. Slednje (nevladne organizacije) se posredno prav tako opirajo na sistemska področja, saj s tem ko znotraj njih delujejo (socialno varstvo, zdravstvo, šolstvo...), so pri financiranju podvržene podobnim kriterijem delovanja kot institucije na teh področjih. Pri sistemskih področjih se seveda najbolj samoumevno omenja prav socialno varstvo, še posebej iz časov, ko je to bilo (oz. je bilo tako razumljeno) osrednje sistemsko področje delovanja socialnega dela: »...*v mojih začetkih socialnega dela je bilo osrednje področje soc. dela v socialnem varstvu; v današnji družbeni realnosti pa bi temu težko pritrdila; opažam, da je socialno delo v svojem poslanstvu predvsem živo v zdravstveni dejavnosti...*«. Skratka, tu se v ospredju ne postavlja oziroma izpostavlja socialnodelovna doktrina, temveč sistemska področja, v katerih se socialno delo pojavlja. V osnovi to ne bi bilo v ničemer sporno, če bi ob tem v miselni zavesti socialnih delavk in delavcev bila socialnodelovna doktrina primarno in vseskozi prisotna. Vtis pa je, da se socialnodelovna doktrina še bolj razvodeni, ko socialno delo deluje izven področja socialnega varstva. V smeri, da so znotraj drugih sistemskih področij (zdravstvo, šolstvo..) socialne delavke in delavci lahko do te mere pod vplivom drugih profesij, da je socialnodelovna doktrina lahko povsem v ozadju in neopazna.

Nadaljnja pojmovna dezorientacija socialnodelovne doktrine se dogaja s tem, da se poskuša socialno delo pojmovno razširiti na nekaj več kot naj bi v svojem delu zaobjemali socialni delavci in socialne delavke. To se kaže na različne načine, denimo v primeru izpostavitve svežega pojma *timsko socialno delo* na kongresu, se je ta pojem na koncu tolmačil kot skupno delo različnih profesij, ki vstopajo na polje socialnega dela. Takšni poskusi razširjanja socialnega dela povzročajo dodatno identitetno zmedo na polju delovanja socialnih delavk in delavcev. Drug primer se kaže v značaju obravnavane *Globalne izjave o etičnih načelih v socialnem delu*, kjer se ta etična načela navezuje na socialno delo in ne na socialne delavke ter socialne delavce. S čimer ta izjava neposredno sporoča, da je socialno delo širše od delovanja socialnih delavk in socialnih delavcev. Če to tolmačimo tako, da v socialno delo vstopajo še druge profesije (psihologija, sociologija, pravo, pedagogika, antropologija..), nastane dilema, katerega etičnega kodeksa naj se primarno držijo ti profesionalni profili, saj je jasno, da vsi ti profili svoje etične kodekse delovanja imajo. Tu zatorej stališče, da druge profesije vstopajo v socialno delo, povzroči zmedo tudi na etičnem polju. Če že, je tu bolj smiselno govoriti o realnem dejstvu, da v skladu z 69. členom Zakona o socialnem varstvu, več profesij vstopa na področje socialnega varstva, ne pa v smeri, da več profesij vstopa v socialno delo, s čimer se ponovno zamegljuje ločnica med socialnim delom kor profesijo in socialnim varstvom kot sistemskim področjem.

Razmišljanje o ideji prihodnjega kongresa na zaključnem plenarnem delu, kjer naj bi k udeležbi bili povabljeni tudi vsi drugi strokovni delavci (ki niso socialne delavke in socialni delavci) in strokovni sodelavci, prav tako povzroča dodatno pojmovno zmedo. Po eni strani gre sicer pozdraviti tovrstne ideje, vendar bi v takem primeru bilo verjetneje bolj primerno govoriti o *kongresu socialnega varstva*. Ker se zdi tak scenarij težko verjeten, je moč razmišljati še drugače. Spričo dejstva, da socialno delo ni (več) osrednja profesija znotraj socialnega varstva, je potrebno v enaki meri pred očmi tudi ostala sistemska področja, kjer je socialno delo prisotno (v prvi vrsti zdravstvo, šolstvo, pravosodje). Če torej vztrajamo pri kongresu socialnega dela in če bi sledili gornji logiki, da na kongresu vabimo vse možne strokovne (so)delavce socialnega dela (tudi izven socialnega varstva), bi bilo potrebno na kongres povabiti tudi psihologe, zdravstvene delavce, izobraževalce, pravnike. To bi s stališča prepletanja med profesijami lahko bilo celo zaželeno in nekaj inovativnega, a potem bi bil nujen razmislek o tem kako tak splošen družboslovni kongres sploh poimenovati.

Tu skratka prihaja do določenih identitetnih paradoksov, v kolikor razmišljamo na tak preohlapien način. Nastaja vtis, da se spričo tega, da socialno delo ni oziroma se ne tolmači kot osrednja profesija znotraj socialnega varstva, to rešuje tako, da se socialnemu delu skuša dati alternativno širimo s tem, da se ga pojmuje kot široko strokovno polje delovanja, v katerega poleg socialnih delavk in delavcev vstopajo še profili drugih profesij. S tem se socialnemu delu na prvi pogled daje večji pomen kot profesije, ki zaobjema in strokovno uokvirja še druge profesije znotraj socialnega varstva. Takšna razvojna strategija bi potencialno lahko bila primerna, vendar pa posledično bržkone prinaša strokovni odklon od socialnodelovne doktrine. Tak razvoj dogodkov bi vnesel še dodatno identitetno zmedo pri delujočih socialnih delavkah in socialnih delavcih.

Ugotovitev 7: Revitalizacija socialnodelovne doktrine

- Element: Umeščanje teoretskih spoznanj v socialnodelovno doktrino
 - Element: Izpostavitev osebne drže znotraj koncepta *kompetentnosti*
 - Element: Širjenje obzorij socialnega dela v luči socialnodelovne doktrine
-

Razmerje med teorijo in prakso so vedno kompleksna, na nezavedni ravni gre v ozadju pogosto za merjenje moči, kdo je bolj pomemben, teorija in praksa. Kot posledica tega se rado zgodi, da se teorija poskuša (preveč) približati praksi, da bo doživeta kot bližje praksi in bolj uporabljiva za praktične namene. Taki poskusi so dobronamerni, a pogosto zgrešijo bistvo. Poanta teorije je *proizvajanje teorij*, s poudarkom, da se pričakuje, da bo šlo za dobre teorije. Poanta prakse je nasprotno teoriji, *delanje prakse*. To se zdi pomembno poudarjati, ker se rado dogaja, da prihaja do (pretiranega) stapljanja teorije in prakse, kjer potem več ne vemo, kaj je eno in kaj drugo. Razmišljanja, v sme-

ri da bi »...plenarna predavanja morala biti bolj iz prakse, ne toliko teorije...« so lahko povsem na mestu, s tem da potem jasno izpostavimo, da gre za plenarna predavanja praktikov, ki so potem tudi praktično obarvana, v smeri da ne rabijo sloneti na strokovnih kriterijih, ki veljajo za predavanja teoretikov. S to jasnostjo se potem pomaga tudi predstavnikom teorije, od katerih pa se pričakuje ravno, kar so, da razpolagajo z novimi teoretskimi prijemi in prvinami, s katerimi na novo osvetlujejo položaj na ravni socialnega dela kot akademske vede. S stališča socialnodelovne doktrine je to pomemben moment, da predstavniki teorije proizvajajo nova teoretska spoznanja, ki to doktrino dodatno utrjujejo in na tak način pomagajo socialnemu delu v prvih *bojnih vrstah*. Od teoretikov, proučevalcev, raziskovalcev in izobraževalcev socialnega dela, se pričakujejo tovrstne vloge, da čim uspešneje sledijo svojim teoretskim izzivom. Ostala pričakovanja od teh akterjev, v smeri mediacije med prakso in politiko, vplivanja na politične akterje, ukvarjanja s splošnimi javnostmi, naj ostanejo vedno aktualna in potencialno možna, a vseeno v *drugem planu*.

Znotraj koncepta širšega pojmovanja pojma *ključna kompetenca*, kjer gre pri slednji za sintezo znanja, veščine in osebne držbe posameznika, ki ga zagovarja in promovira Evropska komisija (EU Policy on Key Competences 2006), gre pri različnih profesijah, kot je tudi socialno delo, za nabor različnih vrst kompetenc, ki naj bi jih predstavniki posamezne profesije obvladovali. Vendar se ERA tu ne spušča v naštevanje različnih kompetenc, ki so aktualne za profesijo socialnega dela, temveč uporabi skupni pojem *kompetentnost*, da lažje pojasni pomen krepitve socialnodelovne doktrine. Tako kot pri širšem pojmovanju ključne kompetence, ERA na enak način opredeli kompetentnost, kot sintezo znanja, veščin in osebne držbe. Skozi prizmo tovrstne kompetentnosti, sledi logično nadaljevanje, da se element *znanja* v veliki meri pridobi(va) skozi izobraževalni proces študija za socialno delo za prihodnje socialne delavke in socialne delavce, *veščine* slednji pridobijo skozi konkretno delo po končanem študiju, do neke mere tudi skozi študijsko prakso tekom samega študija. Glede samega znanja in veščin obstajajo tudi občasna izobraževanja s strani različnih izvajalcev, kjer se socialni delavci in socialne delavke kot že delujoči v praksi seznanjajo z novimi vsebinskimi znanji kot tudi dodatno ostrijo v svojih veščinah glede konkretnih socialnodelovnih prijemov. Tu vprašanje kompetentnosti na ravni znanja in veščin socialnih delavk in delavcev nekoliko poenostavljamo, ker se zdi na tem mestu bolj pomembno posvetiti tretjemu elementu znotraj kompetentnosti, in sicer *osebni držbi*. Ta element na polju osebnega (čeprav se včasih ni terminološko umeščal v okvir kompetenc) je bil že od nekdaj deležen pozornosti pri študiju socialnega dela. Posamezni profesorji na sedanji Fakulteti za socialno delo so namreč že pred desetletji opozarjali, da je potrebno imeti jasno razumevanje, zakaj se podamo na študij socialnega dela. Še konkretnjša svarila so šla v smeri, »naj nikakor ne gremo na ta študij, v kolikor želimo na tak način reševati svoje probleme«, s strani Gabi Čačinovič Vogrinčič (*citirano po spominu*). Vendar, študij socialnega dela, ne takrat in še danes nima na voljo določenih izbornih praks (v obliki neke vrste osebnostnih intervjujev), po katerem bi se dalo izbirati kan-

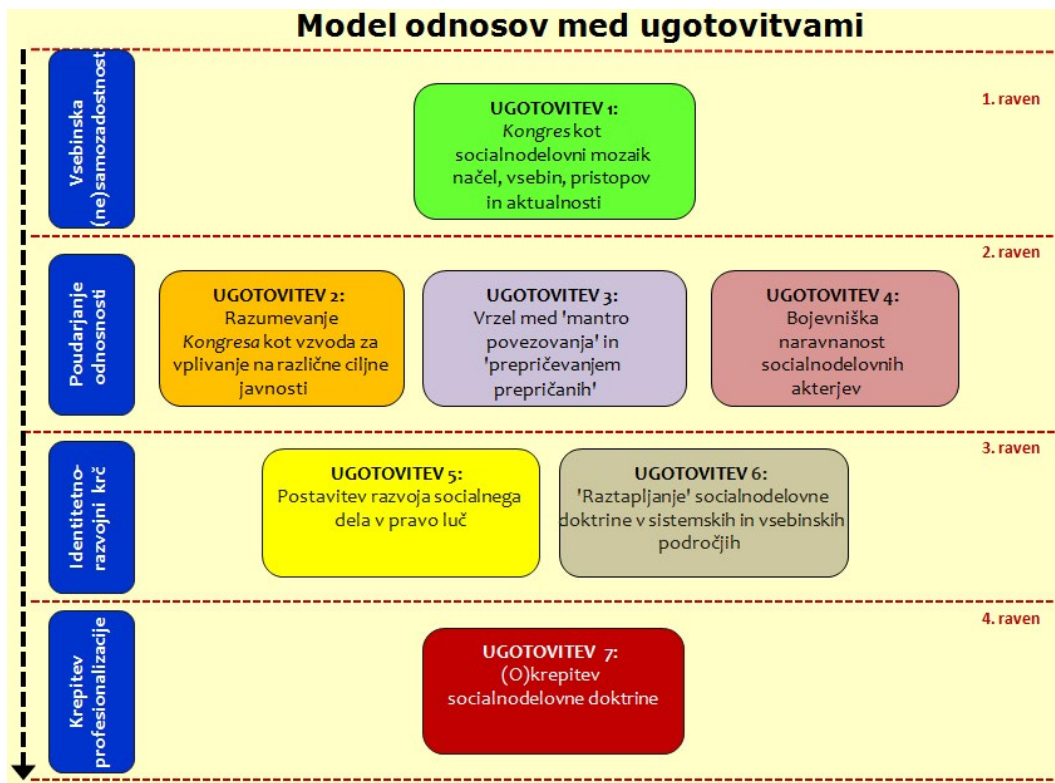
didatke in kandidate za študij socialnega dela po osebnotnem ključu, ne oziraje se primarno na raven učnega uspeha. Zato ERA tovrstno osebnotno vprašanje tu zaobjema v elementu osebne držē znotraj kompetentnosti pri že delujočih socialnih delavcih in socialnih delavkah. Kongresna dinamika je postregla z zaznavo, da je pri socialnodelavskih akterjih (sploh pri mlajši generaciji) moč opaziti večjo potrebo in odločnost po osebni rasti, kamor spada tudi to, da v strahu pred poklicnim izgorevanjem lažje postavljajo osebne meje. Zatorej se element osebne držē znotraj kompetentnosti kaže kot naslednji vzvod za utrjevanje socialnodelovne doktrine. Pri čemer je potrebno spodbujati premislek v smeri, kaj nam koristi socialna delavka ali socialni delavec z ogromno znanjem in močnimi veščinami, če ni zmožen poskrbeti zase v smislu osebne uravnoteženosti. Pri slednjem ne gre v prvi vrsti za iskanje ustreznega ravnovesja med kariernim in zasebnim ter osebnim, temveč za to, da socialni delavec ali socialna delavka pri svojem poklicnem delu uspe ohranjati osebnotno uravnoteženost in telesno čilost. Kaže, da je elementu osebne držē potrebno nameniti več pozornosti pri socialnodelavskih akterjih, v končnem cilju tudi s tem prispevati k razvoju socialnodelovne doktrine.

Kljub omenjenemu zavedanju, da je na kongresu prišlo do okrepljenega zavedanja pri udeležencih in udeleženkah, da socialno delo potrebuje dodatni mednarodni poriv za svoj razvoj, je hkrati tudi jasno, da so družbene spremembe na vidiku, in da se *»...v socialnem delu tukaj in zdaj v novi realnosti v zadnjem obdobju srečujemo s »klasičnimi« vsebinami, ob njih pa se vpnemo v nove vsebine, ki so posledica družbenih sprememb...«*, kjer bo potrebno ustrezno strokovno odreagirati. Tu zelo drži izjava ene od plenarnih predavateljic (Julia Watkins), da socialno delo nikoli še ni bilo tako globalno kot je danes, sploh še spričo pojava vse bolj prisotnega nacionalizma v zahodnih družbah. Tudi vsebina manifesta (*Preboj socialnega*), ki ga je na zaključnem plenarnem delu prebral Vito Flaker, kliče po bolj širokem delujočem socialnem delu, v vseh možnih kontekstih in pogledih. Seveda gre torej po eni strani razumeti, da je širjenje obzorij socialnega dela, tudi v mednarodni prostor, jasni vzvod nadaljnjega razvoja socialnega dela, a to nas vseeno ne sme preslepiti, da bi pri tem prezrli socialnodelovno doktrino. Bolj intenzivno povezovanje stroke, tudi mednarodno, je torej neizogibno, a na *»...skupnih temeljih z načeli socialnega dela...«*. S čimer je potrebno ponovno poudariti, da socialno delo mora vztrajati pri svoji doktrini, ne glede na zametke novih področij delovanja za socialno delo (npr. zeleno socialno delo, migracije, sobivanje z digitalno dobo, povečana skrb za staroselstvo, itd.), ki se kažejo na obzorju. V vsakem primeru bodo nova področja delovanja omogočila nov zagon za socialno delo pri krepitvi njegove doktrine, s pomočjo katere bo lažje kos novim strokovnim izzivom.

Soodvisnost med ugotovitvami

ERA vse ugotovitve postavi v zaokroženo celoto, s tem da med njimi pojasni določeno soodvisnost. Skozi model odnosov med ugotovitvami, ERA vseh 7 ugotovitev konkretno razvrsti na štiri ravni (slika 3).

Slika 3: Shema: Model odnosov med ugotovitvami

Na 1. ravni je ugotovitev 1 kot osrednja ugotovitev, ki zrcali osrednjo poanto kongresa, v smeri da slednji predstavlja kompleksen repertoar vsebin, pristopov, aktualnosti na polju socialnega dela. Vendar ERA to raven opredeli kot vsebinska (ne)samozadostnost. S tem ERA sporoča dvoje, da je po eni strani kongres ponudil bogat nabor vsebin, in v kolikor bi večinska pozornost pri udeležencih bila osredotočena na osvetljevanje, strokovno globljenje in izmenjavo strokovnih stališč glede teh vsebin, bi kongres dosegel svojo vsebinsko samozadostnost. V takem primeru bi ERA še bolj podrobno vsebinsko osvetlila to osrednjo ugotovitev 1. Vendar, temu ni bilo tako in zato obstaja naslednja, 2. raven, poimenovana kot *izpostavljanje odnosnosti*, ki jo sestavljajo ugotovitve 2, 3 in 4. Te tri ugotovitve po posledica (pre)šibkega dajanja pozornosti strokovnim vsebinskim vprašanjem o socialnem delu na kongresu. To je razvidno iz tega, ker se ugotovitve 2, 3, 4 nanašajo na odnosna in ne na vsebinska vprašanja v povezavi s socialnim delom. Ugotovitev 2 preigrava

možnosti v smeri uporabe kongresa za vplivanje na različne ciljne javnosti. Ugotovitev 3 kritično opozarja na brezplodnost povezovanja za vsako ceno, v kolikor povezovanju ne sledi jasen strateški premislek in jasni strokovni argumenti. Ta ugotovitev hkrati opozarja, da v kolikor razpolagamo s potrebno strokovno argumentacijo, je potrebno slednjo nasloviti na ustrezno ciljno javnost. Ugotovitev 4 se odnosnosti posveča tako, da izpostavlja dilemo med tem, koliko naj bi razvoj profesije socialnega dela omogočal sistem, in koliko naj bi se profesija sama oprla na lastne sile. Sem spada še opazen razvojni razkorak med starejšimi in mlajšimi socialnodelavskimi akterji. Mlajši socialni delavci in socialne delavke so manj obremenjeni s sistemom, se zdijo bolj strokovni proaktivni, in se hkrati bolj zavedajo skrbi zase v cilju izogibanja poklicnemu izgorevanju, starejši socialni delavci in socialne delavke pa večjo odgovornost za razvoj prevalijo na sistem, s čimer zanikajo soodgovornost za razvoj profesije, in se s tem ne dojemajo kot možni znanilci sprememb. Pri teh treh ugotovitvah na 2. ravni je ključno vprašanje, zakaj je na kongresu s strani udeleženih bilo toliko pozornosti namenjene tem odnosnim vprašanjem. Kot odgovor na to ERA opredeli 3. raven in jo poimenuje *identitetno-razvojni krč*, kamor sta uvrščeni ugotovitvi 5 in 6. Ugotovitev 5 cilja na vprašanje identitete profesije socialnega dela, v smeri da je prisotna identitetna zmeda rezultat tega, da je socialnodelovna doktrina preveč razkrojena v sistemskih in vsebinskih področjih, kjer socialno delo deluje. Ugotovitev 6, ki problematizira razvojni krč socialnega dela, se zdi logična posledica identitetne dezorientacije socialnega dela iz prehodne ugotovitve. Tako pridemo do celovitega logičnega sosledja, da je identitetno-razvojni krč socialnega dela (kategoriji 5 in 6) botroval temu, da pozornost udeleženih na kongresu ni bila v večinski meri osredotočena v njegov vsebinski program (ugotovitev 1). Posledica tega je bila, da je na kongresu bilo veliko pozornosti namenjene odnosnim razmerjem (ugotovitve 2, 3, 4), v poskusih kongres kot strokovno izobraževalni dogodek uporabiti kot komunikacijski vzvod za vplivanje, in kot vzvod za promocijo premalo premišljenega sodelovanja in združevanja. Izhod iz te razvojne zanke ponuja 4. raven, ki jo ERA poimenuje krepitev profesionalizacije. Ta raven vključuje ugotovitev 7, ki v luči *krepitev profesionalizacije* izpostavlja potrebo po revitalizaciji socialnodelovne doktrine.

Model odnosov med ugotovitvami v luči predstavljenega logičnega sosledja izpostavlja dve možnosti krožnega sovplivanja med navedenimi ugotovitvami:

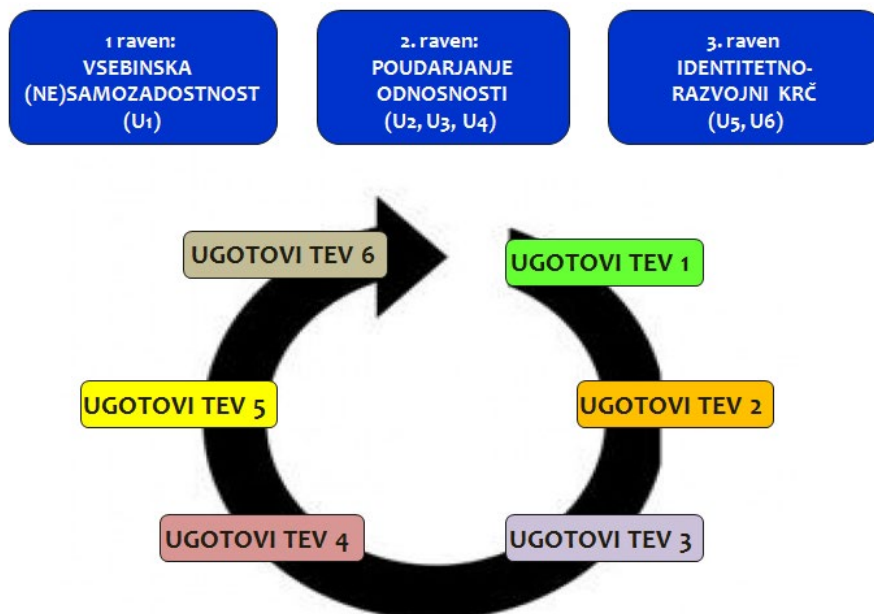
a) Razvojni scenarij 1: Vrtenje v začaranem razvojnem krogu (slika 4)

b) Razvojni scenarij 2: Vstopanje na naslednjo razvojno raven socialnega dela (slika 5)

Pri prvem razvojnem scenariju gre za to, da je ugotovitev 7 (Revitalizacija socialnodelovne doktrine) pomaknjena preveč v ozadje oz. da se ji posveti prešibka pozornost. V tem primeru bi bili verjetno priča nadaljevanju enakega ali podobnega razvojnega dogajanja na polju profesije socialnega dela. V smeri, da bo še naprej prevladovala preveč reaktivna naravnost profesije, pretirano ukvarjanje z drugimi ciljnim subjekti in drugimi profesijami, pretirano in nekritično prelaganje odgovornosti za razvoj in spremembe

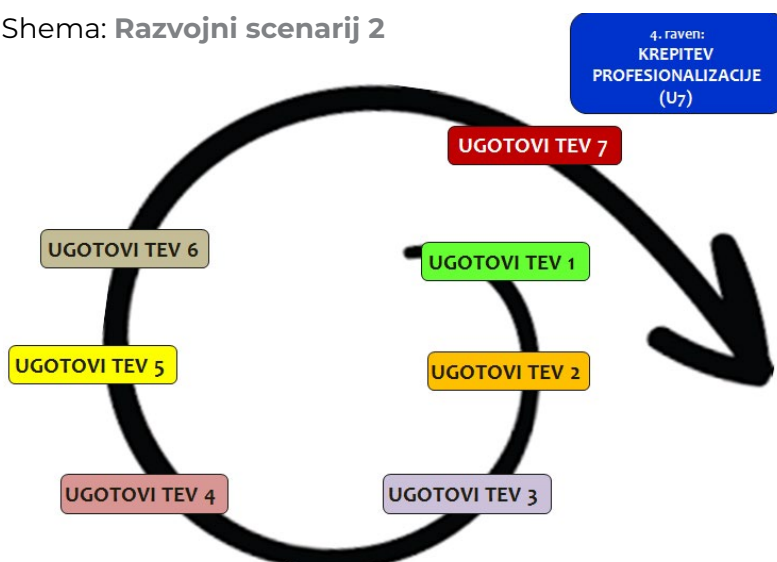
na druge, sploh še na tiste subjekte, na katere je težko ali celo nemogoče vplivati. Ob takem razpletu bi bili priča dodatni stagnaciji profesije, kjer bo socialno delo ujeta v razvojni začarani krog.

Slika 4: Shema: **Razvojni scenarij 1**

Pri drugem razvojnem scenariju se ugotovitev 7 (Revitalizacija socialnodolovne doktrine) vzame pod resno razvojno preverbo in (re)vizijo. To se zdi pravi pristop k temu, da se obudi in še enkrat preveri svojskost socialnodolovne doktrine, v cilju doseči, da bi socialno delo izšlo iz sedanjega identitetno-razvojnega krča. S tem bi socialno delo lahko zavzelo bolj proaktivno strokovno držo, ki bo podlago iskalo v edinstvenosti svoje razvojne doktrine. V tem duhu ta drugi razvojni scenarij predpostavlja, da se socialno delo primarno posveti svoji profesionalizaciji, na kar lahko resnično vpliva.

Slika 5: Shema: **Razvojni scenarij 2**

II. Razvojni poudarki za socialno delo

V tem osrednjem delu se ERA primarno osredotoča na socialno delo, in sicer na podlagi dveh predpostavk. Prvič, ERA je s tem, ko se je pri kongresu posvetila vsebinskim vprašanjem, skozi osvetlitev kongresa že samoumevno posegla na strokovno polje socialnega dela. Drugič, z metodološkega vidika je bilo zgoraj pri metodologiji omenjeno, da kvalitativna analiza, ki jo je ERA uporabila za obdelavo in analizo podatkov, v zadnji procesni fazi praviloma vključuje formulacijo končne teorije. ERA to zadnjo fazo tu nadomešča z opredelitvijo nekaj razvojnih poudarkov, ki neposredno ciljajo na socialno delo kot stroko in vedo. Ti razvojni poudarki se neposredno navezujejo na ugotovitev 7, ki zgoraj pri drugem razvojnem scenariju poudarja pomen revitalizacije socialnodelovne doktrine. Razvojne poudarke ERA v nadaljevanju osvetli s pomočjo štirih vidikov modela samomobilnosti (gonilno vprašanje – *značajnost*, potencial – *kompetentnost*, poslanstvo – *vsebinskost*, vizija – *razvojnost*) (slika 6), ki jih je uvodoma že uporabila kot razvojni okvir v fazi pridobivanja podatkov za evalvacijo kongresa.

Slika 6: Shema: **Razvojni poudarki za socialno delo**

(Re)vizija socialnodelovne doktrine

Identitetne dileme socialnodelovne doktrine

Slika 7: Shema: Trojna identitetna zmeda socialnodelovne doktrine

Temeljno vprašanje je, zakaj je socialnodelovna doktrina (pre)pogosto v ozadju oz. zakaj se je tako težko prebiti do nje, da bi na njej gradili socialno delo. Verjeti in upati gre, da socialnodelovna doktrina ni pozabljena, temveč da vzrok za njeno (pre)veliko zanemarjanje tiči v tem, da socialno delo deluje na presečišču različnih sistemskih področij in (pod)področij, problemskih vsebinskih področij in sorodnih profesij (slika 7). Najprej gre za to, da socialno deluje v sistemskih področjih, v socialnem varstvu, zdravstvu, šolstvu, pravosodju, gospodarstvu, in posamično še na drugih področjih. V ta nabor sistemskih področij dodajamo še nevladne organizacije. V smeri, da deluje v raznih sistemskih (pod)področjih (socialno varstvo, šolstvo, zdravstvo...), a hkrati so o svojem delovanju glede na druge institucije in organizacije znotraj teh področij vendarle nekoliko specifične. Iz tega razloga nevladne organizacije, v luči naštevanja sistemskih področij, kje vse lahko najdemo socialno delo, tu pogojno poimenujemo kot sistemsko (pod)področje. Za vsa ta kompleksna sistemsko področja in (pod)področja veljajo različne zakonske regulative in smernice, domačijsko rečeno, *pravila igre*, ki jih vse profesije znotraj institucij in organizacij, ki znotraj teh področij delujejo, potrebujejo upoštevati. In prav tako to velja za socialno delo. Slednje je

potemtakem podvrženo socialnovarstveni, zdravstveni, šolski, gospodarski, pravosodni, in vsem drugim regulativam, kjer se kot profesija še pojavlja. Tu se socialno delo sreča s *prvo identitetno zmedo*, kako profesionalno nastopati v luči svoje socialnodelovne doktrine in se hkrati ne terminološko izgubiti v pojmovnem besednjaku zakonskih regulativ posameznega sistemskega področja. Kaj rado se zgodi, da socialno delo preveč uporabi strokovni besednjak o pravilih igre posameznega področja (sploh še, če gre za socialno varstvo) in se pri tem spozabi, da ne deluje v luči socialnodelovne doktrine. Socialno delo se nadalje srečuje z dilemo svoje doktrine, ko gre za problemska vsebinska področja (zasvojenosti, nasilje, brezdomstvo, socialna izključnost, duševno zdravje, revščina, invalidnost, mladi, stari, upokojenci, begunci, migranti, naravne nesreče, izredne razmere..). Vsako izmed teh področij je strokovno zelo kompleksno in ima svoje specifike, ki jih socialno delo (prav tako druge profesije, ki se s temi področji ukvarjajo) potrebuje upoštevati. Tu socialno delo trči ob *drugo identitetno zmedo*, zaradi katere lahko prezre svojo doktrino. Namreč, posamezne problemske tematike (npr. zasvojenosti) se tako hitro ‚razvijajo‘ v smeri, da se pojavljajo vedno nove oblike in načini zasvojenosti, da je socialno delo primorano slediti vsem tem dogajanjem in trendom. To je razumljivo in potrebno, vendar ne na račun tega, da se pretežno terminološko okupira z besednjakom posamezne problemske tematike in pri tem spregleda svojo doktrino. Kot tretje, zaradi česar se socialno delo sooča s težavo uveljavljanja svoje doktrine, je srečevanje socialnega dela z mnogimi profesijami, s katerimi se znotraj sistemskih področij in problemskih vsebinskih področij srečuje (psihologija, antropologija, filozofija, pravo, sociologija, medicina, pedagogika, socialna pedagogika, andragogika, teologija..). Vse te profesije se od socialnega dela v marsičem razlikujejo in jih je možno od socialnega dela razločiti. Vendar, kadar pride so skupnega (so)delovanja med temi profesijami, ni več mogoče samoumevno potegniti tako jasne ločnice, kje se denimo konča ena profesija in začne druga (npr. kje se konča socialno delo in začne psihologija ali obratno). Socialno delo se je kot mlajša profesija pri svoji strokovnem uveljavljanju kot stroke in kasneje profesije (discipline, vede) v veliki meri opiralo na mnoge od zgoraj omenjenih, bolj uveljavljenih in prepoznanih profesij. Kar je pomenilo, da je socialno delo do neke mere gradilo svoj strokovni repertoar na terminološki osnovi starejših profesij. To socialnemu delu povzroča še *tretjo identitetno zmedo*, ko v primeru intenzivnega sodelovanja s temi profesijami, pojmovno preveč zaide na polje drugih strokovnih doktrin (npr. pravne, psihološke, sociološke..) in se pri tem spet prezre socialnodelovna doktrina.

Osvežitev spomina na socialnodelovno doktrino

Kot povedano zgoraj, deluje socialno delo na strokovnem presečišču raznih sistemskih področij, problemskih vsebinskih področij in sorodnih profesij. Iz tega razloga se socialno delo v tem terminološkem labirintu pogosto ne znajde in postane preveč privrženo posameznemu sistemskemu področju,

problemskemu vsebinskemu področju ali sorodni profesiji. Socialnodelovna doktrina pa pri tem trpi, in socialno delo zato izgublja svojo strokovno posebnost. Zato je osvežitev spomina, kaj v temeljih socialnodelovna doktrina predpostavlja, nujno potrebna. ERA (re)vizijo socialnodelovne doktrine metaforično osvetljuje skozi prizmo DNK v obliki dvojne vijačnice, katera sicer utemeljuje celotni človekov ustroj (slika 8).

Slika 8: Shema: **DNK socialnodelovne doktrine**

DNK socialnodelovne doktrine konkretno sestavljata dve *vijačnici* (slika 8), kjer leva vijačnica simbolizira levi steber doktrine (vsebinski vidik), desna vijačnica pa simbolizira desni steber doktrine (metode socialnega dela). Pri desnem stebru socialnodelovne doktrine (metode socialnega dela) ERA vzpostavlja dve manjši terminološki inovaciji, ki se ji zdita smotrni in uporabni za lažjo socialnodelavsko obravnavo. Prva inovacija se dotika opredelitve primarnega ciljnega subjekta, ki v tem oziru v osrčje socialnodelovne podpore in pomoči (iz)postavi posameznika kot primarnega ciljnega subjekta (uporabnika). Druga inovacija pa tega posameznika kot primarnega ciljnega subjekta postavi v več problemskih kontekstov (individualni, družinsko-skupinski, skupnostni, družbeni), v katerih se ga potem socialnodelovno obravnava. Problemski kontekst je mišljen kot vzporeden alternativni pojem, ki se pojavi hkrati z metodami socialnega dela (metode in tehnike dela z ljudmi), kjer je na podlagi teh metod potem govora o socialnem delu s posameznikom in družino, socialno delo s skupino in skupnostno socialno delo.

Metode socialnega dela kot prvi steber socialnodelovne doktrine

Pri desni DNK vijačnici v navezavi na desni steber socialnodelovne doktrine (metode socialnega dela) ERA torej zagovarja posameznika kot primarnega lika socialnodelovne obravnave, ki potrebuje pomoč ali podporo spričo ugotovljene stiske ali težave. V luči zgoraj omenjenih problemskih kontekstov (individualni, družinsko-skupinski, skupnostni, družbeni), potrebujejo socialne delavke in socialni delavci najprej razvozlati, v katerem problemskem kontekstu je ali bo potrebno tega posameznika kot primarnega ciljnega subjekta obravnavati. Zelo pogosto se na primer zgodi, da posameznik potrebuje obravnavo v družinskem problemskem kontekstu. Kar seveda predpostavlja, da je tu potem potrebno poznavanje metod in tehnik dela z družino. Vendar gledano skozi prizmo slehernega člana kot posameznika te konkretno obravnavane družine, vsak član glede na svojo specifiko in položaj potrebuje različno pomoč za razrešitev svojega socialnega problema, in ima potemtakem svoje specifično pričakovanje. S čimer pridemo do argumenta, zakaj ERA zagovarja stališče, da je v osrčju pomoči in podpore vedno posameznik, četudi se izkaže nujna, da se ga obravnava skozi družinski problemski kontekst. Tu gre jasno poudariti, da takšno stališče v ničemer ne spodkopava strokovni obstoj in pomen metod in tehnik socialnodelovnega ukvarjanja z družino, temveč zgolj izpostavlja, da tudi pri obravnavanju medsebojno tesno prepletene družine z družinskimi člani, na koncu vendarle vsak posamezni član te družine zase potrebuje specifično pomoč ali podporo. Če smo še bolj elementarni v preigravanju tega razmerja med posameznikom in njegovo družino, kot *živ subjekt* nastopa samo posameznik, medtem ko družina (še bolj očitno je to pri skupini, skupnosti in družbi) obstaja kot abstraktni subjekt, ki je resda sestavljena iz posameznikov, njenih članov kot živih subjektov. Se pravi, tudi v primeru ukvarjanja s ciljno družino, se zdi bolj precizno socialni problem tolmačiti tako (ne oziraje se na to, da je pri obravnavi potrebno znanje metod in tehnik dela z družino), da je v ospredju pomoč in podpore vedno posameznik kot primarni ciljni subjekt.

Uporabnost problemskih kontekstov je še posebej dobrodošla v primeru socialnodelovnega naslavljanja skupnosti in družbe (oz. njenih posameznih vidikov). Namreč, v primeru metod in tehnik dela s posameznikom, je to že v temelju enako terminološko izhodišče, kot če bi rekli, da obravnavamo posameznika v individualnem problemskem kontekstu. Enako je v primeru metod in tehnik dela z družino, kjer nam strokovna pamet veleva, da ima vsak član te družine kot posameznik znotraj razreševanja družinske dinamike specifične potrebe. V tem oziru potemtakem terminološko ni tako bistveno ali poleg metod in tehnik dela z družino omenjamo še, da gre za posameznika, ki je obravnavan v družinskem problemskem kontekstu. Podobno velja tudi v primeru obravnavanja skupin, saj v kolikor je skupina zaokrožena in ima stalne člane, to v marsičem spominja na družino, in je moč locirati specifične in potrebo posameznega člana te skupine. V primeru posamez-

nika, družine in skupine, potemtakem torej ni tako ključno ali konteksta kot sta individualni in družinsko-skupinski problemski kontekst, posebej omenjamo ali ne. Bolj pride v poštev poudarjanje problemskih kontekstov v primeru socialnodelovne obravnave določene skupnosti ali družbe (posamezni pojavi), kjer potem lahko govorimo o skupnostnem ali družbenem problemskem kontekstu.

Na primeru skupnostnega socialnega dela je razvidno, da gre za obravnavo določene problematike v ciljni skupnosti (lokalni, interesni, digitalni..), ki jo sestavljajo konkretni posamezniki. Vendar pri vprašanju metodološkega prijema (metode in tehnike dela z ljudmi v skupnosti), nastane dilema, na kaj oz. na koga naj se v iskanju rešitev opre ta metodologija dela z ljudmi. Kajti, čeprav problem obstaja v obravnavani skupnosti, slednja kot abstraktna in s tem neživa tvorba nima problema sama po sebi. Tovrsten premislek nas pripelje do sklepa, da imamo v primeru skupnostnega socialnega dela v resnici opravka z določenim številom posameznikov, katerih različni interesi so botrovali nastanku problema, kjer pa njegovo razreševanje terja tak razplet, da bo sleherni od teh posameznikov (vsaj deloma) zadovoljil svojo potrebo. Če torej tu uporabimo stališče, da imamo opravka s posameznikom kot osrednjim ciljnim uporabnikom, ki ga pa obravnavamo v skupnostnem problemskem kontekstu (in ne s skupnostjo kot abstraktno tvorbo), lahko socialne delavke in delavci problem lažje locirajo problem in se njenega reševanja odločneje ter jasneje lotijo.

Še bolj očitna strokovna zagata se pojavi, ko se socialno delo ukvarja z družbo kot tako (npr. odkriva in proučuje njene posamezne pojave.). Če posameznika kot primarnega ciljnega subjekta postavimo v osrčje podpore in pomoči, ki ga obravnavamo v družbenem problemskem kontekstu, se socialno delo lažje in jasneje razloči od drugih družboslovnih profesij, kjer slednje na bolj abstrakten način osvetljujejo taiste družbene pojave. Kot je to bilo v primeru skupnosti, se tudi tu pojavi enak izziv, da je potrebno obrniti vrstni red, kjer družbo (ali njene posamezne pojave) ne dojemamo kot ciljni subjekt (kot bi to počela sociologija, filozofija, delno tudi antropologija), temveč se primarno osredotočimo na ciljnega posameznika. S čimer se to pojmuje tako, da pri socialnem delu obravnavamo posameznika v družbenem kontekstu. Na ta način odkrita spoznanja na ravni družbe potem dosti lažje in bolj verjetno dobijo uporabnostni predznak, s čimer se pri socialnem delu izognemo temu, da ne izpademo (preveč) sociološko, antropološko ali filozofsko, brez oprijemljivih vzvodov pomoči za posameznika kot ciljnega subjekta. Gornje nas napeljuje na sklep, da gre socialno delo znotraj svoje doktrine znotraj desne od obeh DNK vijačnic tolmačiti kot ukvarjanje s posameznikom kot primarnim ciljnim subjektom v različnih problemskih kontekstih (na podlagi česar se potem uporabijo različne metode in tehnike dela z ljudi, glede na to, v katerem problemskem kontekstu je socialni problem nastal). Ob tem je nujno dodati, da ukvarjanje s temi problemskimi konteksti seveda variira in se lahko prelevi iz enega v drugega tekom socialnodelovnega procesa. Kar konkretno pomeni, da se problemski konteksti, znotraj katerih

se ukvarjamo s socialnim problemom posameznika, lahko pomikajo po DNK vijačnici navzgor ali navzdol. Pri tem je izziv najprej ugotoviti, kateri problemski kontekst je za obravnavanega posameznika v izhodišču najbolj priročen. Socialnemu delavcu ali socialni delavki se lahko na primer zazdi, da bo s tem posameznikom dovolj zgolj ukvarjanje v individualnem kontekstu (npr. ukvarjanje z njegovo samopodobo glede sebe, šole, dela, ipd.). Hitro se lahko pokaže, da je potrebno njegov primer začeti obravnavati v družinskem problemskem kontekstu, v cilju priti do rešitve skozi osvetlitev in razrešitev zapletenih družinskih odnosov. Ali pa na primer pride do potrebe po obravnavanju taistega posameznika v skupnostnem problemskem kontekstu, skozi iskanje vzrokov za nastanek socialnega problema na relaciji šola-vrstniki-delo. Lahko vse te obravnave ne dajo ustreznega rezultata, in zaznamo, da je obravnavani posameznik preveč podlegel škodljivim družbenim pojavom (npr. virtualna zasvojenost, iskanje identitete v raznih spornih gibanjih in škodljivih trendih..). V takem primeru položaj posameznika osvetlimo skozi družbeni problemski kontekst in naredimo vzročno posledično povezavo med njim in škodljivimi družbenimi vplivi. Potem se lahko situacija spet obrne naokrog, in je potrebno posameznika spet obravnavati skozi individualni problemski kontekst. In v tem ritmu naprej.

Vsebinski vidiki kot drugi steber socialnodelovne doktrine

Druga, leva DNK vijačnica (slika 8), ki ponazarja še drugi, levi steber, na katerem se utemeljuje socialnodelovna doktrina, simbolizira ukvarjanje s socialnim problemom posameznika skozi različne vsebinske vidike (filozofski, antropološki, sociološki, psihološki, pedagoški, andragoški, pravni...). Ta DNK vijačnica motri nad tem, da v socialnem delu ne pademo preveč pod psihološki, pravni, pedagoški, sociološki, filozofski, antropološki ali kak drug strokovni vpliv. Tu je potrebno jasno razločiti med posameznimi znanji (psihološka, pravna, sociološka, andragoška, antropološka...), ki jih socialne delavke in socialni delavci tekom študija socialnega dela pridobijo in kasneje po potrebi še nadgrajujejo. Ta vrsta znanja so neposredno povezujejo z levim stebrom DNK socialnodelovne doktrine, kjer v socialnem delu ta znanja potrebujemo, da lahko presodimo, kateri vsebinski vidik pri socialnem problemu posameznika prevladuje. Druga stvar pa so psihološka, pravna sociološka znanja znotraj samih profesij, kjer predstavniki teh profesij opravljajo vlogo psihologa (psihologija), pravnika (pravo), sociologa (sociologija), nikakor pa ne vloge socialnih delavk in socialnih delavcev (socialno delo). Kadar pri reševanju socialnega problema sodelujejo strokovnjaki iz drugih profesij, ne glede na to ali delujejo skupaj s socialnimi delavkami in socialnimi delavci, ali samostojno, torej to ne pomeni tega, da strokovnjaki teh profesij *izvajajo socialno delo*. Namreč, ko psiholog pristopi k reševanju socialnega problema ciljnega uporabnika, *izvaja psihologijo*, ne glede na to v katerem sistemu ali znotraj katerega problemskega vsebinskega področja se kot strokovnjak pojavi. Občasne

izjave, da tudi psiholog izvaja socialno delo (sploh še, če to poteka na področju socialnega varstva) ustvarja strokovno nerazumevanje in nepotrebno pojmovno zmedo med vpletenimi, sploh še med socialnimi delavci in socialnimi delavkami. Socialno delo torej po logiki svoje doktrine izvajajo izključno socialni delavci in socialne delavke, ki aktualni socialni problem ciljnega uporabnika obravnavajo. To je smiselno pojasniti še na ravni razločka med formalno in neformalno ravni profesionalnega delovanja. Socialni delavke in socialni delavci imajo, kot omenjeno, nekaj znanj s strani drugih profesij, vendar formalno zato še niso psihologi, pravniki, pedagogi, sociologi. In obratno, strokovnjaki iz drugih profesij lahko premorejo nekaj socialnodelavskih znanj in občutka za delo z ljudmi, a to jih ne kvalificira kot socialne delavce ali socialne delavke. Če smo še bolj nazorni, marsikateri natakara ima prirojen posluš za ljudi, ko s svojimi strankami premleva njihove težave, a to še ne pomeni, da izvaja socialno delo. In obratno seveda, če imamo nekaj znanj ali občutka za delo z gosti, s tem še ne obvladamo poklica natakara (slika 9).

Slika 9: Shema: Izvajanje socialnega dela

Položaj socialnih delavk in socialnih delavcev je v luči vsebinskih vidikov denimo do določene mere primerljiv s položajem splošnega zdravnika v sistemu zdravstva. Splošni zdravnik namreč premore osnovno medicinsko znanje, kar predpostavlja, da se do določene mere spozna na specialistična področja znotraj medicinske profesije. Ravno do te mere, da ve, h kateremu specialistu usmeriti obravnavanega pacienta. Ob čemer se potem splošni zdravnik praviloma ne loteva nadaljnjih specialističnih obravnav. Doseganje strokovnega ravnotežja med odločitvijo ali se ukvarjati s pacientovim zdrav-

jem na ravni splošne obravnave ali ga poslati na ustrezno specialistično obravnavo, je temeljna naloga in glavni strokovni izziv splošnega zdravnika. Vendar gre ob tem pridodati, da je položaj socialnih delavcev in socialnih delavk primerjave s splošnim zdravnikom, še nekoliko bolj strokovno kompleksen. Splošni zdravnik se v svoji strokovni vlogi giblje zgolj med različnimi specialističnimi področji znotraj svoje medicinske profesije, socialni delavci in socialne delavke pa se znotraj ugotavljanja kateri vsebinski vidik prevladuje pri socialnem problemu (psihološki, pravni, sociološki ali kak drug..), znajdejo na strokovnem presečišču z eno ali več profesijami. Tu so v primerjavi splošnim zdravnikom potemtakem v bolj zahtevnem položaju, ko morajo, spričo dejstva, da premorejo nekaj pravnega, psihološkega, sociološkega, pedagoškega, filozofskega znanja, presoditi ali določen socialni problem reševati sami ali pa potrebujejo podporo drugih profesij. V primeru sodelovanja z drugimi profesijami lahko to konkretno pomeni, da socialne delavke in socialni delavci delujejo skupaj s strokovnjaki teh profesij, ali pa slednjim pošljejo uporabnika na ločene specialistične obravnave (npr. ga pošljejo k psihologu, če ugotovijo, da uporabnik potrebuje psihološko ali psihoterapevtsko pomoč, ipd.).

Kot zanimivost, pri navajanju vsebinskih vidikov znotraj leve DNK vijačnice ni naveden *socialnodelavski vsebinski vidik*. Ne gre za to, da bi slednji bil slučajno ali namerno izpuščen, temveč gre za to, da socialnodelavski vsebinski vidik strokovno zaobjema vse ostale vsebinske vidike (sociološkega, pravnega, psihološkega...) ali vsaj nekaj izmed njih (glede na vsakokratno obravnavo socialnega problema). Vendar, kot zgoraj že pojasnjeno, ne v smislu, da bi socialni delavci ali socialne delavke prevzemali vlogo psihologa, pravnika, sociologa, temveč da uporabi nekaj svojega psihološkega, pravniškega ali sociološkega znanja.

V luči obeh DNK vijačnic in stebrov socialnodelovne doktrine imajo tako socialne delavke in socialni delavci opravka z uravnoteženjem medsebojnih odnosov oz. razmerij v dveh pomenskih oblikah (slika 8). Še pred tem je pojem *medsebojni odnosi oz. razmerja*, pri katerem gre za preigravanje in tehtanje relacij med različnimi vidiki, profesijami ali konteksti, potrebno razločiti od pojma *medosebni odnosi*. Pri slednjem imamo opravka z odnosi med ljudmi, med strokovnjaki in uporabniki, katerih specifika se odvija znotraj metod in tehnik socialnega dela. Te pa se opirajo na različne koncepte, kot: soustvarjanje, krepitev moči, delovni odnos, dober stik, izvirni delovni projekt pomoči, etika udeležnosti, ocena najmanjše škode, kreativni dialog. V primeru DNK vijačnic imamo torej opravka z medsebojnimi odnosi oz. razmerji in ne z medosebnimi odnosi. Znotraj desne vijačnice (problemski konteksti posameznika) na začetku in tekom socialnodelavske obravnave, socialne delavke in socialni delavci ugotavljajo medsebojni odnos oz. razmerje med različnimi problemskem konteksti. S tem, da se trudijo ugotoviti, v katerem problemskem kontekstu (individualnem, družinsko-skupinskem, skupnostnem, družbenem) je potrebno aktualni socialni problem obravnavati in kako se medsebojni odnos med temi konteksti tekom obravnave spreminja. Hkrati

morajo socialni delavci in socialne delavke znotraj leve vijačnice imeti v mislih medsebojni odnos oz. razmerje med vsebinskimi vidiki, in ugotoviti, kateri vsebinski vidik pri aktualni obravnavi ciljnega posameznika prevladuje, in tudi ali tekom obravnave pride v ospredje drug vsebinski vidik. Ob tem so socialni delavci in socialne delavke hkrati pred strokovno dilemo, ali glede na ugotovljeni prevladujoči vsebinski vidik lahko sami pomagajo ciljnemu posamezniku, ali k sodelovanju privabijo še strokovnjake drugih profesij, oziroma da slednjim v celoti prepustijo ciljnega posameznika v obravnavo. Tu je skratka umetnost socialnih delavk in socialnih delavcev v subtilnem krmarjenju med posameznimi problemskimi konteksti na eni, in vsebinskimi vidiki na drugi strani, ter v sprotnem dojemanju, kdaj je potreben pomik navzgor ali navzdol po eni ali drugi od DNK vijačnic.

Dajanje prednosti socialnodelovni doktrini pred sistemskimi in vsebinskimi področji

Če strnemo gornjo poanto, šele ko socialne delavke in socialni delavci v luči socialnodelovne doktrine ugotovijo s katerim problemskim kontekstom in vsebinskim vidikom obravnavanega posameznika imajo opravka, pride na vrsto ukvarjanje z elementi kot so družbeni (pod)sistemi, vsebinska problemska področja in sorodne profesije (slika 10).

Slika 10: Shema: Socialno delo med (pod)sistemi, problemskimi področji in profesijami

Dva od teh elementov se na sliki 10 pojavljata ob straneh (sistemska področja in sorodne profesije), tretji element pa spodaj (problemska vsebinska področja). Vsi ti elementi so uvodoma v tem poglavju prikazani kot povzročitelji identitetne zmede, zaradi katerih v socialnem delu pogosto prezremo socialnodelovno doktrino. Kajti, kot poudarjeno, vzrok, ki slabi potencial socialnodelovne doktrine, se kaže ravno v tem, da so pri omembi socialnega dela in njene doktrine preveč v ospredju problemska vsebinska področja (socialna izključenost, revščina, mladi, stari, nasilje, duševno zdravje, zasvojenosti, invalidnost..), in tudi sistemska področja (socialno varstvo, šolstvo, zdravstvo, pravosodje, nevladne organizacije..). To povzroči, da je socialnodelovna doktrina, s katero naslavljamo problemske kontekste in vsebinske vidike (preveč) spregledana in v ozadju našega delovanja. Vrstni red v cilju krepitve profesije socialnega dela zatorej potrebuje obratno strategijo. Najprej potrebujemo imeti v mislih delovanje v skladu s socialnodelovno doktrino, šele nato pa ugotavljanje in upoštevanje specifik posameznega sistemskega (po)področja, ter tudi specifik posameznega problemskega vsebinskega področja.

Reflektivno delovanje socialnega dela

Socialno delo je (po)znano po svoji svojskosti, ki temelji na zgoraj izpostavljeni socialnodelovni doktrini. Slednja je tista, ki omogoča, da socialni delavci in socialne delavke lahko delujejo na raznih sistemskih področjih, v socialnem varstvu, šolstvu, zdravstvu, pravosodju, gospodarstvu, na področju nevladnih organizacij, kot tudi nekaterih vmesnih (pod)področjih, ki jih je spričo današnje fluidnosti sodobne družbe težko enoznačno poimenovati. V tem oziru je socialno delo spričo svoje dragocene socialnodelovne doktrine poklicano, da od drugih družboslovnih profesij lahko hitreje zazna(va) vse bolj turbulentne družbene pojave in procese. Velik, še ne dovolj neizkoriščen potencial socialnega dela je potemtakem njegova zmožnost delovati *reflektivno*, ki ponazarja vstopanje na družbeno prizorišče, še preden se začne preventivo in kurativno delovanje. Z reflektivnim delovanjem v socialnem delu tako stopimo dva koraka nazaj, en korak pred preventivo in dva koraka pred kurativo. S tem dobimo linearno zaporedje treh naravnosti socialnega dela: reflektivno–preventivno–kurativno. Reflektivno naravnano socialno delo ima nekaj filozofskega pridiha in proaktivnega ukvarjanja z materijo, ki se (še) ne tolmači kot problemska bodisi na ravni posameznika ali celotne družbe. V tem se tovrstna reflektivna naravnost od preventivne razlikuje v tem, da si pri slednji prizadevamo preprečevati nastanek socialnega problema, ki je že vnaprej poznan in kateremu skušamo ubežati. Iz tega

razloga ERA pri osvetlitvi DNK socialnodelovne doktrine v jedro postavlja pojem *socialni problem ali pojav*. S čimer namigujemo, da pri zaznavanju novega pojava v družbi še ne moremo govoriti o socialnem problemu. Ker pojav potemtakem še ne predpostavlja socialnega problema, pri preventivno naravnem socialnem delu še nimamo upravičenega vzvoda, da bi začeli delovati. Za to gre pri preventivnih socialnodelovnih pristopih še vedno za reaktivno strategijo, čeprav se trudimo nastanek socialnega problema preprečiti. Ker, čeprav delujemo preventivno, je to preventivno delovanje s problemom, proti kateremu se borimo, vsebinsko uokvirjeno in zamejeno. Socialno delo torej tudi s tovrstno preventivno naravnostjo samo sebe vsebinsko ograjuje in marginalizira, ker se vedno navezuje na tista področja, ki so v očeh družbe prepoznana kot problemska. Razvoj reflektivnih socialnodelavskih pristopov bo pomenil, da v socialnem delu zaznavamo in proučujemo pojave, ki še nimajo problemskega predznaka. S tem ko bomo v socialnem delu vstopali še na nova strokovno neraziskana in terminološko še ne povsem jasno opredeljena področja, bomo s tem do neke mere narekovali tempo, kako in kam posamezne pojave, ki bodo slej ko prej postali problematični za družbo in posameznika, terminološko besediti in strokovno umeščati.

ERA izpostavlja konkreten primer virtualne zasvojenosti, ki zaradi vse večje invazije virtualne dobe, virtualnih tehnologij, robotizacije in umetne inteligence postaja najbolj prodorna oblika zasvojenosti. Tovrstna oblika zasvojenosti je za razliko od drugih, bolj tradicionalnih oblik zasvojenosti, še najmanj raziskana in je težko napovedati, kam in kako se bo širila (slika 11).

Slika 11: Shema: **De-marginalizacija socialnega dela na primeru virtualne zasvojenosti**

Na tem primeru virtualne zasvojenosti je konkretno razvidno, da zgolj preventivno in kurativno delovanje nista dovolj, in da ta problemski pojav potrebuje še reflektiven strokoven pogled, ki bo problematiko virtualne zasvojenosti obravnaval v luči širših družbenih pojavov. Tu je socialno delo prvo, ki lahko naredi ta strokovni korak in začne delovati reflektivno. S tem bo socialno delo izstopilo iz tehtanja razmerja med pomenom kurative in preventive, in s reflektivnim pogledom do možne mere demarginaliziralo samo sebe. Če vzamemo kot aktualen primer na kongresu večkrat omenjeno *zeleno socialno delo*, tu ne gre za to, da bi socialno delo sodelovalo z bolj strokovnimi profiliranimi okoljskimi akterji in opozarjalo na okoljske in podnebne spremembe. Tu potrebujemo v socialnem delu, v skladu s svojo socialnodelovno doktrino, samo (po)iskati kaj je tisti strokovni element, ki se mu znotraj te vse bolj aktualne okoljske agende lahko najbolj socialnodelovno posvetimo. Reflektivno delovanje je skratka tisti motivacijski vzvod za socialno delo, sicer še ne dovolj aktiviran potencial, preko katerega lahko z vso suverenostjo postanemo prvi strokovni branik pri zaznavanju in opozarjanju na družbene pojave, ki so še v povojih. S tem bo socialno delo na točki realnega potenciala (o)krepilo svojo siceršnjo nedvomno kompetentnost. Tovrstno reflektivno delovanje, primerjaje z drugimi družboslovnimi in humanističnimi profesijami, socialnemu delu omogoča prav *strokovna elastičnost* njegove doktrine.

Osamosvajanje

socialnega dela od socialnega varstva

Znotraj vsebinskosti socialnega dela je potrebna revizija njegovega razmerja s socialnim varstvom, v luči pogosto omenjenega 69. člena Zakona o Socialnem varstvu. Po eni strani se je potrebno prizadevati, da socialno delo (p) ostane osrednja profesija znotraj področja socialnega varstva. Če je razlog za tak argument zgolj statusne narave, češ, v socialnem varstvu naj se pretežno zaposlujejo socialni delavci in socialne delavke, je to argument na ravni preživitvenih nagonov po službi in varnosti (kar lahko razumemo, a ne zadostuje). Pravi argument je oz. bi bil tisti, ki bi strokovno opravičeval, da so socialni delavci in socialne delavke bolj primerne za delovanje v socialnem varstvu kot strokovnjaki drugih družboslovnih profesij. Ob tem je potrebno poudariti in verjeti, da socialno delo premore dovolj znanja, da bi ga lahko upravičeno tolmačili kot osrednjo profesijo v socialnem varstvu. Hkrati pa gre tudi pripomniti, da v socialnem delu svojih strokovnih znanj ne uspemo

transparentno in odločno predstaviti priložnostnim ciljnim javnostim. V tem pomenu socialno varstvo, v kolikor se socialno delo preveč opira na njega, deluje paradoksalno kot *strokovna potuha*. Skozi predpostavko, da s tem socialno delo želi biti primarno delujoče v socialnem varstvu, to prispeva k temu, da v socialnem delu nismo primorani bolj jasno opredeliti svojih pristopov, metod, tehnik, strateških manevrov do ciljnih javnosti znotraj socialnega varstva.

S tem skratka, ko se socialno delo (preveč) naslanja na socialno varstvo (in kjer si želi, da bi bilo prepoznano kot osrednja profesija na tem področju), po eni strani razpolaga s svojim matičnim področjem, kjer prvenstveno deluje, a po drugi strani si s tem socialno delo dela *medvedjo uslugo*, neke vrste *zlato kletko*, ko razvoj svoje profesije na ravni socialnodelovne doktrine uokvirja oz. zamejuje s problemskimi vsebinskimi področji znotraj socialnega varstva (slika 12)

Slika 12: Shema: **De-marginalizacija socialnega dela na primeru virtualne zasvojenosti**

S tem se je socialno delo vse bolj začelo izenačevati in terminološko izgubljati v socialnem varstvu ko takem. Od tod verjetno izvira to nepojasnjeno stapljanje socialnega dela in socialnega varstva, čeprav mora biti vsakomur jasno, da gre pri prvem za profesijo in pri drugem za sistemsko področje. Gornje napeljuje na potrebo, da bi se moralo socialno delo nekoliko strokovno odlepti oz. razdružiti od socialnega varstva. To ni mišljeno v formalno organizacijskem smislu, kajti ne gre za to, da bi se socialno delo dobronamerno umaknilo iz socialnega varstva in odprlo vrata drugim profesijam (to bi delovalo naivno). Gre za to, da socialno delo svoje strokovno delovanje dobesedno opre na svojo socialnodelovno doktrino in da svoje stroke ne *utaplja* v vsebinskih področjih,

ki domujejo v socialnem varstvu. Šele na tej osnovi bomo lahko v socialnem delu v vsej strokovni polnosti revitalizirali in proaktivno (u)branili svojo vlogo v socialnem varstvu. To bo pravi triumf socialnega dela na področju socialnega varstva, kjer svoje stroke ne bo rabilo ubraniti z zakonskimi predpisi v smeri preprečevanja drugim profesijam, da bi vstopale na področje socialnega varstva. Socialno delo mora torej primarno staviti na svojo socialnodelovno doktrino, da bo drugim profesijam takoj jasno, da smo v socialnem delu, strokovno gledano, najbolj poklicani, da jedrno delujemo na področju socialnega varstva. To bo socialnemu delu, paradoksalno, v pomoč tudi pri delovanju na drugih sistemskih področjih, kjer bo vedno v ospredju socialnodelovna doktrina.

Krepitev pozornosti na družbeni problemski kontekst

Socialno delo si v luči krepitve svoje razvojne vizije delovanja ne more spo-
sojati vizij gospodarskih organizacij *po več in hitreje*, na način stremjenja
po več in več institucij, ki bi podpirale socialno delo, več in več zaposlenih
socialnih delavk in socialnih delavcev, vstopanja socialnega dela na čim več
novih področjih delovanja. To seveda ne pomeni, da družba morebiti ne bo
potrebovala vse več socialnih delavcev in socialnih delavk (pustimo tu ob
strani, koliko so to realni scenariji na sistemski kadrovski ravni). Socialno delo
na ravni vizije ne more in predvsem ne sme sloneti na logiki razvojne vizije
gospodarskih profitnih organizacij, kajti zagovarjanje take razvojne logike bi
pomenilo, da socialno delo potrebuje *čim več problemov* pri ljudeh za svoj
strokovni obstoj in preživetje. Tu gre vizijo socialnodelavskega delovanja
iskati znotraj njegove doktrine, predvsem na točki, kjer se ta doktrina
dotika ukvarjanja z različnimi problemskimi konteksti. Kar se tiče obravnave
ciljnega posameznika v individualnem in družinskem kontekstu (v naveza-
vi na metode in tehnike dela s posameznikom in družino), socialno delo tu
že obsežno deluje. Tu gredo obravnave pogosto tudi v smeri bolj poglobl-
jenega psihološkega sodelovanja, tudi s pomočjo psihološke profesije, ali v
smeri pravne obravnave socialnih problemov, kjer veliko vlogo poleg
socialnega dela odigra še pravna profesija. Obravnava ciljnega posameznika
v skupnostnem problemskem kontekstu (v navezavi na metode in tehnike
dela s skupnostjo) pri socialnem delu tudi ni nekaj novega, saj je na tej ravni
socialno delo imelo in ima svoje rezultate. Zatorej je potrebno znotraj vseh
problemskih kontekstov, individualnega, družinskega, skupnostnega, druž-
benega, posebej izpostaviti prav slednjega (slika 13).

Slika 13: Shema: **Krepitev družbenega problemskega konteksta pri socialnodelovni doktrini**

Glede tega problemskega konteksta, se kaže, da bo socialno delo imelo, če bo to želelo in hotelo (u)videti, največ vizionarskega dela. V smeri, kako družbene pojave, ki so že ali bodo postali vse bolj problematični, konkretno povezati s ciljnim posamezniki. Druge profesije, sploh sociologija, filozofija, pa tudi antropologija, so sicer primarno namenjene zaznavanju tovrstnih širših družbenih pojavov. Vendar njihove zaznave, četudi so lahko sporočilne in progresivne, običajno obstanejo na bolj na splošni ravni, kjer potem umanjajo metodološki prijemi, kako se teh pojavov lotiti na bolj konkretni ravni in v konkretnih okoljih. Socialno delo je tu poklicano in zmožno, da razmerje med družbo in posameznikom obrne naokrog, in posameznika kot primarnega ciljnega subjekta obravnava v družbenem kontekstu, v cilju ugotavljanja škodljivih družbenih vplivov za tega posameznika. Vojne migracije (čez čas še okoljske migracije); agenda podnebnih sprememb; širjenje vse bolj trendovske obravnave sreče v luči širjenja obzorij o razvoju in kakovosti življenja; covid epidemija in strašenje pred novimi virusnimi epidemijami, napoved dataistične dobe na čelu z invazivno tehnološko pametno dobo; problem (pre)velikega upada zaposlovanja spričo prodora robotizacije in umetne inteligence; slabitev srednjega sloja v luči vse večje vrzeli med zelo bogatimi in zelo revnimi; identitetni vakuum mladih generacij v luči fluidne sodobne družbe; razmah še prešibko razumljene virtualne zasvojenosti; dominacija jaz-narcističnih generacij; relativizacija humanistične tradicije v luči vse bolj podatkovne družbe, je zgolj nekaj bolj odmevnih pojavov, ki bodo vse bolj stopali na površje in krojili vsakdan slehernemu posamezniku. Socialno delo je brez dvoma tista profesija, ki je zmožna narediti najbolj uporabljivo povezavo med temi pojavi in posameznikom, v cilju čim bolj reflektivno in potem preventivno opremiti posameznika za življenje, v tej, vse prej kot predvidljivi in optimistični prihodnosti.

III. Zaključna misel

V osrednjem delu smo skozi razvojne poudarke osvetlili socialno delo v luči poudarjanja pomena njene socialnodelovne doktrine, pri čemer smo zametke za razvojno razmišljanje črpali iz osvetlitve kongresa. Ta vzročno posledično razmerje med evalvacijo kongresa in razvojnimi poudarki lahko obrnemo tudi v nasprotno smer, in razvojne poudarke iz posledice pretvorimo v vzrok in sklenemo, da razvojni poudarki ponujajo vsebinske nastavke za razmislek o razvoju kongresnega dogajanja v prihodnje. V upanju, da kongres kot osrednji izobraževalno strokovni dogodek na polju socialnega dela, v prihodnje najde še dodatni razvojni pospešek za podporo socialnemu delu kot svojske in dragocene profesije. Poleg omembe razvojnih poudarkov je vzporedno s tem nujno poudariti strokovno zapoved, da socialno delo (p)ostane modro in to modrost krepi in ohranja skozi tri taktične pristope. Prvič, da se socialno delo na ravni stroke in sploh še na ravni vede neprestano trudi, da ne *paberkuje* preveč od drugih strok in ved ter da svojo vedo (iz)grajuje na uzrtju in svojski teoretični substanci (Blaž Mesec 2003: 367-368). Drugič, da socialno delo revitaliziramo skozi lastno profesionalizacijo, spet v ključni povezavi z večkrat omenjeno socialnodelovno doktrino, in naj ne trošimo preveč energije na zadeve, na katere ni noč vplivati. V tem pogledu je Srečo Dragoš (plenarno predavanje na kongresu o Strukturnem nasilju) izpostavil birokratizacijo, marginalizacijo in strukturno nasilje kot tovrstne zadeve, na katere v socialnem delu nimamo veliko ali sploh nikakršnega vpliva. Tretjič, da se kot socialni delavci in socialne delavke zanašamo na lastne sile in končno doumemo, da za našimi hrbti ni neke zunanje sile, na katero bi se lahko strokovni naslonili. To nam je na kongresu na plenarni razpravi o tem, da ni politične in medijske podpore kongresu, položila na srce Gabi Čačinovič Vogrinčič (citirano po spominu): »Dragi moji, sami smo, zanesti se moramo nase in samo nase...«. Socialno delo bo spričo vse bolj nepredvidljive prihodnosti, poleg tega, da je že zdaj zadnji branik za ranljive ciljne skupine prebivalstva, pred vse večjim strokovnim izzivom, da postaja tudi prvi branik pri prepoznavanju in opozarjanju na nove problemske družbene pojave, ki bodo znotraj sodobne družbe najbolj neposredno bremenili prav posameznika. Prav slednji je za socialno delo, simbolno in dejansko, osrednji lik in vzvod strokovnega obstoja ter delovanja.

Uporabljena in podporna literatura

Adam, F. (1982), Kvalitativna metodologija in akcijsko raziskovanje v sociologiji. *Časopis za kritiko znanosti*, 10, 53-54: 132-243

Center Spirala (2007), *Zasnova in izdelava modela Samomobilnost*. Center Spirala. Interno gradivo. Ljubljana.

Dragoš, S., Mesec, Bl. (2003), Specifičnost vede - specifičnost teorije. *Socialno delo*, 42,6: 361-369.

EU Policy on Key Competences (2006).

Dostopno na: <http://keyconet.eun.org/eu-policy> (25. november 2019).

Glaser, B.G.,A.L. Strauss (1999) *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine de Gruyter.

Mesec, Bl. (1988), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Rihter, L. (2007), Evalvacija na področju socialnega varstva v Sloveniji. *Socialno delo*, 46, 4-5: 207-212.

Štrajn, D. (urednik) (2000), *Evalvacija*. Pedagoški inštitut, Ljubljana.

Vrana, T. (2016), Razvojna vloga evalvacije v socialnovarstvenih programih, 6. kongres Socialnega dela, Moravske Toplice, 12-14 Oktober 2016.

Predstavitev

avtorjev:

Toni VRANA je dipl. socialni delavec. Deluje v zavodu Center Spirala - Center samomobilnosti, educiran je iz transakcijske analize, nevrolingvističnega programiranja in kovčiranja. Proučuje razvoj in je snovalec razvojnega koncepta samomobilnosti. V zadnjih dvajsetih letih se vključuje v evropske razvojne projekte kot raziskovalec in evalvator, v programih Phare, Leonardoda Vinci in Erasmus, vključujoč teme s področja družboslovja in humanistike. Je evalvator socialnovarstvenih in programov s področja izobraževanja odraslih. Zagovarja široko vlogo socialnega dela, sam pa ga vključuje pri delu v evropskih projektih.

mag. Danica HROVATIČ je univ. dipl. sociologinja in dipl. socialna delavka. Kot samostojna svetovalka in supervizorka deluje na področju socialnega varstva. Sistemske izkušnje je pridobivala pri Socialni zbornici Slovenije. Sedaj že več kot desetletje deluje v medsektorskem prostoru in raziskovalno sodeluje v evropskih projektih s področja socialnega razvoja in izobraževanja odraslih. Je dolgoletna aktivna članica Društva socialnih delavk in delavcev Slovenije, predsednica mandata, v katerem se je zavzela za krepitev društva ter profesije socialnih delavk in delavcev, s strokovnimi prispevki doma in v mednarodnem prostoru.

Društvo socialnih delavk in delavcev Slovenije

Topniška 31, 1000 Ljubljana

drustvo.socdel.si@gmail.com

www.dsdds.splet.arnes.si